

AKATALPA

Şubat 2011 - Sayı 134

Aylık Şiir ve Eleştiri Dergisi

ISSN 1305 - 7685

ELEŞTİRMEN SİZSİNİZ – ÇÜNKÜ KÖTÜ ŞAİRLERSİNİZ

*Çaka Çuko'ya, Paka Puko'ya, Tak Ttuko'ya ve
Zaka Zuko'ya özellikle...*

Kendimi oldum bittim bir deneme yazarı olarak görmek istedim, eleştirmen olarak değil.

Hiçbir zaman kendime “eleştirmenim” demedim, demem de.

Otuz küsur yıldır denemeci kimliğimle, şiir alanında, şiiirci-eleştircilerden biraz daha adilane, halisane bir tutumla, içime sinen bir görevi yapmaya devam ediyorum.

Bütün değilleme çabalarımaya rağmen, yazdıklarımından dolayı bazıları beni eleştirmen olarak görmek istedilerse ne yapabilirim; ama ben kendimi böyle görmüyor, görmek istemiyorum.

Yüzde doksanının ayrı ve birlikte yazılan de'leri bilmediği dil yeteneği gelişmemiş, cahil cesaretinin tavan yaptığı bir camiada eleştirmen sayılma haksızlığını, başkaları yapsa da ben kendime yapmam. Kalan yüzde ondan beşinin de eleştirmene ihtiyacı olduğunu sanmıyorum. Belki has paylaşımçıya ihtiyaçları vardır ki bu da doğaldır, her gönülde bir arslan yatar, ben de kendimi naçizane burada konumlandırmak istiyorum.

Hâlâ benden rahatsız olmaya devam eden şiiirci-eleştirmenler rahatlayabilir; “kendisi de zaten kendisini eleştirmen saymıyor; öyle biri yok, o yok; biz varız” diyebilirler; umurumda gerçekten değil.

Amacım bir kategorizasyon içinde önlere olmak değil. Bir kategori içinde olmak kesinlikle değil.

Defalarca söyledim, öne gelme isteğim, hedefim olmadığı gibi, yıllık hazırlamayı, antoloji hazırlamayı da hiç düşünmedim. Hazırlayanlar rahat olsun; ama artık biraz adil de olsunlar lütfen:

Bu işi kendi şairlik, yazarlık serüvenlerinde koltuk değneği olarak görmesinler.

‘Şuna kızdım onu ve çevresindekileri cezalandırayım; bu öksürüğümü övüyor, her durumda beni kolluyor, aman onu almazlık yapmayayım’ demesinler

Gelecek kuşakların, edebiyat tarihinin, kendilerine şeyiyle güleceklerini, edebiyata, onun has türlerinden şiire verdikleri zarardan dolayı kendilerine buğzedeceklerini, açıkça küfredeceklerini unutmazınlar.

Kötü şairler, şiiirciler, sizi!

Eleştirmen sizsiniz ve çoksunuz; çevre ‘hınk deyecilerinizle dolu; alavereci dalavereciniz; incelik sözlüğünüzde yok; –herkes elbette kendisi ve sevdikleri için kendince şiir yazabilir, bunu kim engelleyebilir– ama lütfen vesairliğinizin gereğini yerine getirip şiir yayımlamayı şairlere bırakınız! –RD

Serdar ÜNVER

KARIK

Fenerin ışığı
seke seke
ağaçlardan, kayalardan
suya gidiyorlar

Sıra onların!

Karıklar gündüzden çapalı-
domates, biber, iki sıra fasulye...
oğlanın düğünü, kızın çeyizi...
kedi sidięi su...

Fener söndü sönecek
sıra bitti bitecek

Ömür böyle geçecek!

SES

Fabrikanın düdüğü!
Gün yarım...

Sıra köyler
duyar da
duymaz
köyün Garip'i...

Bir kulağında hercai
diğerinde Menekşe!

Tahir Abacı, Ali Akan, Necati Albayrak, Adnan Algın, İshak Altundağ, Suat Kemal Angı, Serap Aslı Araklı, Gökhan Arslan, İsmail Aslan, Sevil Avşar, Özer Aykut, Onur Bayrakçeken, Özkan Ali Bozdemir, Fırat Caner, Ahmet Cemil, Hüseyin Avni Cinozoğlu, Murat Çakır, Ersun Çıplak, Ramis Dara, Deniz Dengiz, Oresay Özgür Doğan, Pınar Doğu, Ersin Dursun, Gültekin Emre, Özgün Ergen, Seda Eriş, Ümran Ersin, Mehmet Gökyayla, Ecvet Emrah Gökteş, Sevâl Günbal, Yağmur Gürsoy, Adil İzci, Korkut Kabapalamut, M. Sinan Karadeniz, Emin Kaya, Büşra Kurtar, Volkan Odabaş, Güray Onok, Halil İbrahim Özbay, Seyhan Özdamar, Seçil Özcan, Pelin Özer, Acem Özler, Sidar Sinan Özmen, Didem Peker, Hüseyin Peker, Mehmet Rayman, Tamer Sağır, Onur Sakarya, İpek Seyahıoğlu, Kâzım Şahin, Melike Şenyüksel, İlyas Tunç, Serdar Ünver, Ece Ürkmez, Mazlum Vesek, Yıldırım Vural, Halim Yazıcı, Betül Yegül, Muhammed Mücahit Yılmaz, Osman Yoluç, Reha Yünlüel.

KELEBEK DİLİ (III)

Korkut KABAPALAMUT

* Dergilerimizde “Vaat Edilmiş Sayfalar”, “Rimbaud’larla Baş Başa” gibi köşelere yer verilmesinin gereksizliğine, işlevsizliğine inanıyorum bir süredir... Bence bir genç, gerçekten de şiir yazmaya, şiir uğraşının ne’liğini, tarihini/safahatını kavramaya, ona boydan boya bulanmaya karar vermişse, o köşelerde yer verilen tavsiyeleri, tüyoları, tekrar tekrar değinilen ayrıntıları, rahatlıkla ulaşabileceği yazılı kaynaklardan hem dolaylı yollardan; hem de yer yer doğrudan -aynı temel bilgileri her fırsatta ileri sürmekten bıkip usanmayan kimi idealist şairlerimiz sayesinde- nasılsa öğrenecek, kendine, şiirine kısa bir süre sonra yedirecek/içselleştirecektir. Öte yandan hepimizin bildiği üzere, bu tür köşelerde yayımlanan şiirler, genellikle, derginin profesyonel, adı herkesçe bilinen şairlere ayrılan çok sayıdaki sayfalarında yayımlanan şiirlere oranla daha yetkin, sahici şiirlerdir (Belki de şairlerinin sahip bulunduğu yayımlama bekâreti nedeniyle). Hâl böyle iken, bu şiirlerin derginin herhangi bir sayfasında değil de, genç şairlere ayrılan/lütfedilen, çoğu zaman da arka kapağa/çıkışa bir hayli yakın sayfalarda basılması o genç, yetenekli şaire açıkça haksızlıktır. Zira gençliğinden ötürü o şaire/adayına biraz tolerans gösteriliyormuş, belki de acemiliği, yetersizliği büyüklerince hoş görülüyormuş; normal koşullarda, yazıp yolladığı şiir dergiye layık değilmiş gibi yanıltıcı, sahte bir izlenim uyandırmaktadır kendiliğinden.

* Ülkemizde haddinden fazla sayıda, neredeyse her tür ve düzeyden şiir/edebiyat dergisinin zaten mevcut, düzenli olarak yayımlanmakta bulunduğunu, yenilerini çıkartmaya şimdilik hiç de gerek olmadığını, belki de bu dergilerin niceliksel baskınlığı, niteliksel doyuruculuğu yüzünden şiir, öykü kitaplarının çok az satılabildiğini, şiir-öykü okuma gereksiniminin neredeyse tümüyle dergilerden karşılanabildiğini, bu yolla aynı miktardaki harcama ile çok sayıda şairin, öykücünün ürünlerine kolaylıkla, sığacağı sığacağı ulaşılabilirdiğini, okunan poetik yazıların, söyleşilerin de okurun yanına kâr kaldığını, gidişatın hep zavallı, savunmasız şiir-öykü kitapları aleyhine tahakkuk ettiğini, birilerinin söylemesinin zamanı geldi gibi...

* Şairin gerçekte bir tür medyum olduğunu, yazdığı dizeleri, imgeleri gizemli bir kaynaktan ve kısa aralıklarla, ham biçimleriyle, telgraf cihazının vuruşları/darbeleri gibi art arda aldığını, onları yalnızca ve gergin, kuşkucu bir ruh hali ile dikte ettiğini, sonradan üzerinde oynayarak/oyalanarak şiirine son şeklini verdiğini, bu süreçte etkin bir süje olmaktan çok edilgenliğinin ön planda, belirleyici bulunduğunu kimden ve ne için saklamalı... (Medyum/şair olabilmek için, genellikle yıllarca ve yıllarca çalışmanın, aralıksız ve herkes adına hissedebilmenin, vicdanen ısrarla temiz kalmaya çabalamanın gerektiği de unutulmamalı elbette.)

* Bir boş inan, saplantı olduğunun fazlasıyla farkındaysam da, has bir şairin/yazarın hitabet yeteneğine sahip bulunabileceğini, sosyal, baskın/lider bir kişilik sergileyebileceğini, o festival senin, bu etkinlik benim dolaşabileceğini, büyüleyici ödül konuşmaları yapabileceğini

hiçbir zaman aklım almamış; onun hep biraz kıyıda, köşede, yalnız, buruk, sıkıntılı konumlanacağına tutkuyla, inatla inanmış, inanmak istemişimdir her zaman... (Amerikalı dev romancı John Steinbeck’in Pulitzer ödülünü aldıktan sonra, yalnızca “Yazarın işi konuşmak değil, yazmaktır!” diyerek kürsüden öfkeyle inişini, W. Faulkner’inse Nobel’i kazandıktan sonra kendisini, şerefine vereceği yemek için başkente çağırılan zamanın ABD başkanına, “Bir yemek için o kadar yol gitmeye değmez,” yanıtını verişini, okuma serüvenimin ilk yılında öğrendiğim için belki de.)

* “Neden okuyorsun bunca?” sorusuna verilebilecek en kandırıcı, sahici yanıt, “körükten, sağırlıktan kurtulmak için elbette!”dir bence. Körükten, sağırlıktan bütünüyle kurtulmak, bugüne dek yazılmış tüm iyi kitapları okumayı, güzel, anlamlı filmleri izlemeyi, resimleri görmeyi, oyunları seyretmeyi, dergileri takip etmeyi, tüm dilleri bilmeyi, güzel müzikleri dinlemeyi, çağlar boyunca yaşamış değerli insanlarla dostluk etmeyi gerektirdiğinden bütünüyle olanaksızdır elbette... Bu olanaksızlığın üzerine bir de ulaşabildiğimiz gerçek sanat eserlerinin en yakınlarımızca bile takdir edilmediğini, alımlanamadığını görmenin sarsıcılığı, hüznü eklenirse, Avusturyalı romancı/büyük huzursuz Thomas Bernhard’ın deyişiyle, bir “düşünce insanı”nın ya da öyle olmaya gayret eden birinin trajedisinin, yalnızlığının, tedirginliğinin büyüklüğü daha iyi kavranabilir belki...

* Günümüz yazın dergilerinde yayımlanan şiirlerin niteliksel ortalamasının bir hayli, belki tarihte hiç olmadığı derecede yüksek olduğunu, egemen yakınma/hoşnutsuzluk kültürümüze karşın bence itiraf ve tespit etmek durumundayız. Başka deyişle, bu dergilere ait sayfalarda tartışmasız kötü/zayıf bir şiire rastlama olasılık ve oranı kanımca hiç de öyle korkulduğu kadar yüksek değil... Bu olguya, olumlu yöndeki gidişata rağmen, söz konusu şiirlerin nerede ise hiçbirinin biz okurları yeterince heyecanlandıramaması/sarsmaması, varsa ilgili şairlerin kitaplarına derhal yönlendirmemesi, kendilerini ikinci kez, üçüncü kez okuma arzusu uyandıramamaları ayrı bir sorunsal ve belki de teknik/içerik/biçem/günümüze özgü şiir-şair bolluğu ayırım ve zeminleri üzerinden ısrarla tartışılması gereken bir konu. Görünüşe göre şairlerimizin büyük çoğunluğu, nasıl yazmaları gerektiğini gayet iyi öğrenmiş, gelenek üzerinde yeterince çalışmış/oyalanmış, teknik içerikli derslerden zorlanmadan sınıflarını geçmişlerse de, samimiyet, temel/yaralayıcı, belki de ölümcül bir hissin şiddetinin aynen tezahür ettirilebilmesi, okuruna aktarılabilmesi, okurun şiirin içine mihlanması, şairin iç dünyasında esen rüzgârın tesiriyle tökezletilmesi gibi yaşamsal kıstaslar yönünden biraz zayıf durumdadır.

Çıktı!

SOFRALARA GELDİ BAHAR

Baharatlar – Kokulu Otlar

Yerel ve Evrensel Tatlar

Ramis Dara

YKY, İstanbul, Ekim 2010, 528 sayfa, Ciltli

Hüseyin PEKER

İKİ BURÇLU KALE

gel dedim emin'e, konuşarak ölmek için
kendi evinin bahçesinde dostsuz kedi
akıl atımı çatlatmış biri
susarak ayağa kalkmak istedim halı üstünde
kelimeleri kaçırmış takvim kirlisi

güllerle süslüyorum emin'i
yüzünü kesmiş bildiğimiz berber
kırılmış aynalar yüzündeki çizikten
atlatmış karne bekleyen notları
yazılı, sözlü, tümünden öğretmen
ilk ben yedim cetveli
kurşun kalemle çizdiğim bitişten

resmini yapmaya başladım sedir üstünde
bir şimşek yanıp sönüyor, yaralı gibiyiz
sokağa, kaldırıma düşmüş kim varsa kaldırıyoruz
işlemeli duvaklarla ütülüyoruz saat, yelkovan hepsini
zaman yarasa benzeri taş kesmiş dünden

emin tekne küçüktü
sığdıramadım iki burçlu kaleyi içine
sen mola'ya geldin
çarşıda koroya eşlik ettik
seni pazarda ziyan; berber bildiklerimize
yüzünü usturaya verdik
dostluğunu çiçekçilere giyotin
iyi ki geldin bu güneşli günde
bıçağın sert yüzüne

İsmail ASLAN

BEN-İ İBRAHİM

ibrahim'in "iyi" sesine

Beni düzeltip buraya indir İbrahim
İstiflenecek çok tembih
"Şuramda atlas açalım sanki."
Beni bu cümlede deneyebilirsiniz

Beni tanımazsın iyi ağlarım İbrahim
Benden kapıyı aralayıp
Yatağına dönebilirsin
Irmak, kalsın benden artık

Beni seslenip ağzından at İbrahim
Bilinecek çok karışık
"Şuramda birikmiş Allah sanki"
Beni bu masada dağıtabilirsin

Saçlarımızı uzun taradığımız seneler
İbrahim'in ciğerleri ormandı

Emin KAYA

YERYÜZÜNDE BİR SAKAR

Hüseyin Peker'e

yeryüzü! şu ellerinle
bana giydirdiğin kirli gök
şu durmadan hançer düşüren bulut
usandım bakışlarından alınımı nişanlayan güz

yeryüzü! kızlığımı döktüğüm bu toprak
saçlarıma ısrarla namus okutan kitap
ağzı açık çıktığım divandan
sarkan o eksik ayak
çıkayım izniniz olursa döküldüğüm yataktan
çok sarardı bana renk ördüğünüz bu hamak

yeryüzü! bir tufana kanıp
alnıma tarih şeridi düşüren sana
yüzümün içi anlatmadı mı
hangi dağdan düşüp dudak kanattığımı
erkenci bir hücum borusu gibi şaşkın
dayanırken gövdene
üstüme boşalttığın kızgın yaşlara
değil miydi yenilgim
böyle perişan bütün silahlarımla sana teslim ben

yeryüzü! bir tövbeyle geldim kapına
kabulüm, sardığım hiçbir deniz tuz olamadı yarama
kabulüm, vatandaş hiç yazılmadım
sende küttük kayıtlarına

yeryüzü! dilim sakar
düşüyorum nihayet yüzündeki yaraya

İshak ALTUNDAĞ

ÇİNGENE EZGİSİ

neşter vurulmuş gül irini
bir yara, kış soğuklarımın erken sabah uyanması
üstüne aldığım kutsuz siyahlık bu kara ten
çizgiler yakışıyor yüzüne, saçlarının kâkülüne
efrasyap bozması bir alplık şimdi kadınlığının üstüne
kurulmuş kaşınıyor yurtsuzluk
hadi bu kadar namus öykünen etine
bir isim bulalım şimdi gülmek yakışırken tenine
sana bir şeyler vermeli
bir şişe cin
şemsiyesiz bir yağmur
biraz kül, biraz nur...
köpeklik bende, arabalarını taşıyan atların indiği bu sokaktan
sana iniyorum
adınla kirli
küçük kara taşlara sesleniyorum
ömrüm kızıl saçlı hüznler gömüyor dudaklarıma
kale boynunda söylediğim şu çingene ezgisi...

ORTALAMA ŞİİR – ORTALAMA BEĞENİ

Tahir ABACI

Bu yazı, bundan yirmi dokuz yıl önce, 1982’de, tek sayıda kalan Yaşantı adlı dergi-kitap derlememizde yayımlanmıştı. “Ortalama şiir” tartışmasına bir katkı olsun diye, ufak düzeltmeler yaparak ve ara başlıklar ekleyerek, tekrar yayımlıyorum. Yazıda örnekler daha çok dönemin modası indirgemeci ‘toplumcu şiir’den veriliyor, günümüzde ise başat eğilim daha çok modernist ortalamaıy eksen almak. Ancak, yazıdaki temel ilkelerin her çeşit ortalamanın eleştirisine uygulanabilir nitelikte olduğunu düşünüyorum.

T. Abacı

Günün geçerli şiirinin ortalamasını seri üretim halinde çoğaltarak adını ‘şair’e çıkartanlara her dönemde rastlanır. Değerlerin alt üst olduğu kimi geçiş dönemlerindeyse (bugün olduğu gibi) bu düzmece şiir ortalama beğeniden alkış da toplayabilir. Çünkü rüzgâr gülü gibidir bu şiir, esintiden yana döner hep, kişilsiz ve ilkesizdir. Duyarlık yağmacılığıyla da ahlak dışıdır.

Ortalama şiir taklit şiirden çok farklı bir düzeyde değil aslında. Farkı, özgün bir tek şairi değil, günün geçerli şairlerinin bileşen çizgilerini kopya etmesi. Elbette her şair ortaya çıkışında çeşitli etkiler taşır. Ne var ki, sentez öncesi değişik malzemelerin ve bu arada şairin kendi ham maddesinin bir araya getirildiği, kimi kalıpların başkalarından ödünç alındığı bir geçiş dönemi, bir ilk aşama dönemidir bu. Oysa ortalamaıy çoğaltmak, böyle bir başlangıcın ürünü değil, süregelen bir olay. Ayrıca salt yeteneksizlikle açıklanacak bir durum da değil. Şiir, çok karmaşık belirleyicilerle ortaya çıkan bir ürün. Eğer şairde bu ana belirleyici öğelerden biri ya da ikisi zayıfsa, geri kalanla da belki yetersiz, ama ortalamanın ürünü olmaktan da uzak bir şiiri sürdürebilir. Diyelim şairde özgün bir duyarlık vardır da tekniğe çalışmamıştır ya da dize kurmayı biliyordur da yaşantı birikimi yetersizdir. Böyle şairlerin çoğalttıkları yine de kendi özgün duyarlıklarıdır sonuçta, ortalama değil. Yetersizlikleri de bir edebiyat-ıç i sorundur, o alanın ölçüleri içinde değerlendirilir. Ortalamanın şiirinde ise yeteneksizliği, yetersizliği ve belki de edebiyat-ıç i ölçüleri aşan ‘tatsız’ bir durum var. Yetersiz bir kalemden çıkmış ama yine de kendinin olmaya çalışan bir şiirdeki naif tadı sevebilirsiniz, ama ortalamanın şiirinde bir içtensizlik, bir sahtelik sıtır.

İndirgenmiş Anlam

Ortalamanın şiiri, şiirle hayat arasındaki alanda değil, şiirler arası alandadır. Dönüştüreceği malzemeyi hayattan değil, daha önce yazılmış şiirlerden devşirmeye kalkışır. Elbette her şair kendi dışındaki eş zamanlı ve art zamanlı şiir pratiğinin bilgisinden ve birikiminden yararlanır. Ayrıca, dünya görüşü gibi, dil gibi kimi ortak - zorunlu olarak ortak – öğeler de var. Gel gelelim özgünlük ardındaki şiir bütün bunları somut hayatın şiirsel yeniden üretiminde kullanırken, ortalamanın şiiri aynı şeyleri tekrarlamakta kullanır. Genişleyen değil, daralan yeniden üretim! Özgün şiirde hayatın soluşunu hissedersiniz. Her dizenin düşünsel ya da duygusal bir arka planı vardır. Ayrıca anlam çok katlı ve niteliklidir. Oysa ortalamanın şiiri, şiirsel üretimin hayata dönük asıl anlamını kavramaktan yoksundur. Gözü kararmış bir ihtirasın şiiri kullanmaya kalkması olayıdır. Özgün emek ürünü şiir, işin doğası gereği ortak olan öğelere yeni boyutlar kazandırarak gerçekliğin kavranma sürecini genişletirken, ortalamanın şiiri verili olanı

yineleyerek, tam tersine bir daraltma işlemi içindedir. Kesintisiz bir süreç içinde genişleyen hayat karşısında verili ideoloji ve dilin mevcut imkânları dar kalmaya, yetersiz kalmaya mahkumdur. Ortalamanın şiiri, hayatın gelişen düzeylerini verili olana eklemekten yoksun olduğu için, bu dar alanı, yetersiz kalanı, üstelik daha da daraltarak çoğaltmaktadır. Bu nedenle, ortalama şiirin kaderi, fena halde başkalarının şiirinin kaderine bağlıdır. Kendiliğinden bir gelişmeyi sağlayacak öz gücü taşımaz içinde. Ancak geçerli şiir değiştiği, yenilendiği zaman bu şiir de yeni bir ortalamaıy yönelir. Bu kişilsiz şiir, kendisini hep başkalarına göre ayarlar. Asalak otun yukarıya tırmanması, gövdesine tutunduğu ağacın büyümesine bağlıdır!

Ortalamanın şiirinde yine aynı nedenlerle anlam da bulanık ve niteliksizdir. Bu yapay şiir, somut hayatın yorumlanmasıyla değil, verili şiir imkânlarının kabaca tokuşturulmasıyla elde edildiğinden, imgelerini somut hayatla sinamaya kalktığımızda asgarî ussal anlamı bile göremezsiniz. Bu şiirde gül bahçede değil, bağda yetişir; bu evcil çiçeğin arasında da yaban elmaları büyümüştür. Akasyalar ise baharda değil güzün açar! Yanlış anlaşılmasın, bu yargı ve örnek, yöntemle ilgili değil, eğilimle ilgili. Yani simgesel ya da alegorik öğeleri kastetmiyorum; şiir, yeri geldikçe hayatta bire bir canlandırılması mümkün olmayan görünümle sunabilir, simgeye de, değişik soyutlama yöntemlerine de başvurabilir elbette. Gel gelelim, ortalamanın şiirindeki us dışına düşme olaylarının; etkili ve yoğun söyleyebilmek, yüksek bir şiirsellik düzeyi elde etmek için başvurulan eğretilime, soyutlama, kişileştirme, benzetme yapma vb. yöntemlerle imge kurma süreciyle ilgisi yok, sadece sıradanlığın ve rastlantısallığın kaba örnekleri olmaktan öteye geçemiyorlar.

Oysa, simgesel anlatımın, kapalı çağrışımların, soyutlamaların en üst düzeye vardığı İkinci Yeni akımında bile, bu ayrımı izlemek mümkündür. Yani, kelime buluşmalarına geniş bir özgürlük getiren o akımda bile, yapılmak isteneni kavramaktan aciz ‘ayrık otları’, başka deyişle ortalamaıy çoğaltanlar, aynı nedenle kolayca ayırt edilebiliyorlardı. Akımın ustaları, örtük de olsa belli bir anlam yükleyicilerdi simgelerine. Hiç değilse şairin kendisi simgelerini bir anlama karşılık olarak kullanmakta, onları kendince bir mantıkî örgü içinde anlamlandırmaktaydı. (Zaten eleştirilmesi gereken, anlatım yolları değil, anlamın niteliğiydi, insan-insan ve insan-eşya ilişkilerini yorumlayış tarzındaki metafizik öğelerdi). İkinci Yeni’nin usta şairleri, bu nedenle şiirlerinin içsel gelişimini sürdürebildiler ve dil beğenileriyle de seçkinleşerek bir açılıma yönelebildiler. Oysa ‘ayrık otları’ İkinci Yeni’yi bütünüyle rastlantısal anlam, rast gele kelime tokuşturması, mazmunlaşan kimi imgelerin sürekli yinelenmesi düzeyinde algılıyorlardı. İşte İkinci Yeni gibi bir akımda bile bunca göze çarpan farklılık, bugünün ortalama şiiriyle asıl emek ürünü özgün şiir arasında çok daha belirgin.

Ortalama Beğeni

Ortalama şiirin avantajı, ortalama beğenidir. Gerçekliğin yeni boyutları, herkes tarafından kolay algılanmaz. Hele bu boyutları verebilecek yeni yöntemleri yansıtan sanat ürünleri (yenilikçi – avand gard – ürünleri kastetmiyorum) büsbütün yadırganır, ters gelir. Bu yüzden, geçerli şiirin ortalama çizelgesini çıkaran, fazladan bu yeni boyutları sıradana ve basite indirgerek sunan ortalama şiir, ortalama beğeniden en çok ilgiyi gören şiir olur. Hele günümüzde olduğu gibi, toplumun geçiş döneminde tam bir kaos yaşanabiliyor. Bakıyorsunuz, yepyeni seslerle gelen değerler arasında ortalamaıy çoğaltmaktan öteye geçemeyen şairler de ilgi görebiliyor. Kuşkusuz bunu ortalama beğeniye okşamak kadar, aslında aynı tutumun devamı olan edebiyat-dışı birtakım yöntemlerle de sağlıyorlar. Böyle dönemlerde çoğunlukta olan ortalama beğeni

YÜZÜM YÜZÜNE EMANET

I. Olmayan Şeyler

Yavaşça büyüdü zaman
İz bırakmadan havada
Algının toprağına yayıldı

Unutuşa boyadı insanı
Dünyayı hafızasız bırakıp
Çekirdeğin içinden sessizce çekip aldı

Zihin buruştu zamanda
İnsan, hatırası silinmiş eşya
Takılıp kaldı yokluğun omuzlarında

Yürek seğirdi
Neşesi çekildi
Umarsız hareketin

Sonsuz uğultu
Davetsiz gelip
Yerleşti toprağına

İnsan bilmez düşüncesini, dedi

*Olmayan şeylerle kurar
Olmayan şeylerle yıkar*

II. Ruhun Mağarası

Bakmadan yüzüme
Durmadan kanımda
Akışı duyurmadan
Saklı suyun dilinden
Çözülüp gelmiştin yavaşça

. / ..

temsilcileri de, ne yazık ki edebiyatı edebiyat-ıçi ölçülerden çok, daha başka ölçülerle izliyorlar.

Ortalama şiiri çoğaltan şairlere baktığımız zaman, neredeyse sekiz – on yıl, yani aşağı yukarı bir şiir akımının yürürlükte kaldığı süre boyunca, temalarının, içeriklerinin, tekniklerinin hep aynı kaldığını görürsünüz. Göreli olarak ilk şiirlerinde daha taze bir hava vardır. Anlamsal düzeyde organik bir bütünlük görülmez şiirlerinde, seri olarak ürettikleri de ikili, üçlü dize kümeleri, parçalarıdır. Sonra bunlar oldukça rast gele bir biçimde birbirine bağlanmaktadır. Yani bu dize kümelerini bir araya getirişlerinde ussal bir anlam, mantık bir açıklama bulunmaz. Dahası, bu rastlantısal kurgu içinde bir araya getirilen dize kümeleri, değişken, anlamları çok katlı dize kümeleri değil, belli birkaç tema etrafında dönenen olgular: Davanın haklılığı, arkadaşların yığıtlığı, hayatın belirli bir amacı doğrularcasına akışı (yani tam bir teleoloji), vb. Değişmeyen bir içeriği eklemleme sıraları değişen kelimelerle yineleyip durur 'şair'. Dizeleri kümeleştirilen bağıntılar, ikincil konumdaki olay ve mekân belirlemeleridir. Kimi zaman ikinci kişiyle konuşur söyleyen; daha da tuhafı, özne görevi yüklenen olayın haklılığını anlatmaya çalışır. Özne, hem yaşadığı olayların bilincinde değilmiş de, bu bilinç 'şiir'i

Rüzgârın isyanı
Demirin çığılı olmuştun

Dünyanın delikleri var, demiştin bana
Yokluğun gözleri onlar
Oradan duyarım kalbinin atışını

Ruhunun mağarasına
Sızmıştım ansızın
Dumana karışarak
Tavandaki taşların arasına
Sözün yüzünü kazımıştım

Senden uzakta uyuyup
Seninle uyanmıştım

III. Yüzüm Yüzüne Emanet

Büyüdüğünü gördüğünde zamanın
Dünya belirecek karşında
Işığıyla yayılmadan önce geceye
Belli belirsiz birkaç hece
Yıldızlarının diliyle konuşacak

Soluğunu vadiye dağıtmadan
Dağlarına tırmanır o
Kayalarının sırtında düş görür
Oyun oynar ağaçlarına

Umarsız ahengiyle
Dalgalı saçlarıyla ırmaklarının
Sevgilinin boynundan bileklerine akar
Unutturur ne varsa parçalayan
Baştan kurar saatleri
Ateş yakar avuçlarında

Gözlerinin içine bakıp belli belirsiz
Yüzüm yüzüne emanet, der
Gizlenmeden önce çekirdeğinin içine

Şirinevler, Mart-Ekim 2010

söyleyen tarafından verilmeye çalışılıyormuş gibidir, hem geri dönülüp bu özne idealize edilir, bilinçli bir özne olduğu vurgulanır. Tam bir çelişki. İşte bu bağlamda üretilen dize kümeleri, arka arkaya, omurgasız, peltemsi, o ölçüde de soluksuz, kekeme bir şiire dönüşür. Başta dediğim gibi, ortalama şiirin kaderi, geçerli şiirin kaderine bağlı. Geçerli şiir değişmedikçe, o da döne döne yineleyecektir ortalama. Üstelik niteliksiz ve bulanık bir anlamla, örgüden yoksun sözde bir mantıkla, öznesi belirsiz cümlelerle, ussal olmayan imgelerle, zaman kargaşasıyla, bol bol şairanelik örnekleriyle, yapaylıkla, içtensizlikle.

Günümüz şiirinde ortalama beğeniden alkış toplayan ve bu beğenin aracı haline gelen 'ödül'ler toplayan ortalama şairler var. Bunlar yanında, ilk çıkışlarıyla ortalama farklı bir şiir geliştirmeye başlayan ve kuşkusuz etkilere açık olsalar da, kendi seslerinin yatağını genişleten bir çok yetenek de belirdi şiirimizde. Düşündürücü olan, ortalama beğenin sapla samanı karıştırmakta oluşu. Bu değer kargaşası eninde sonunda aşılacak kuşkusuz.

İlyas TUNÇ

TUTULMA

aklım tutuluyor sana bakınca
ışıkları söndürülmüş ıssız bir sokak gibi
kalıyorum karanlıkta

hadi, sen de yum gözlerini
bulalım birbirimizi
dudak yordamıyla

kimseler söylemedi bana
yürüyen merdivenleri tersine çıkan
haylaz bir çocukmuş aşk,
sığdıramamamış ellerimizi
daracık bir masaya,
bahşiş vermiş kasıla kasıla
son kuruşu da penguin garsona...

aşk, belki de suçsuz bir adamı
indirmekmiş bir yumrukta yere
düşmekmiş bir gece vakti
evinden çok uzaklarda
en yakın karakola,
alkol tahliliymiş, gereksiz
çıkışmakmış yeni yetme bir doktora...

iyi mi kötü mü bilmiyorum
ama, yaptım bütün bunları ben
aklım tutuluyordu sana bakınca

kara bir kuyu yutacakmış dünyayı
bulalım birbirimizi
el yordamıyla

Halim YAZICI

AY KIRILAN

bütün söylediklerimi
yeniden yaşıyorum

bir tavşan yuvasının
ağzından

kaçan kahverengi
gözlerinden

kayıp giderken ömrüm
kırlangıçlar

değişime esen yelden
yazıyorum

aynı şiiri yeniden
aya bakarken kırılan

gözlerinden.

Reha YÜNLÜEL

TOKMAK

vakit daraldı şekerim
uzun masallara yer kalmadı
herşey ayaküstü ama herşey
hımhım saatleri hemen geri almalı,
suspus gelinle mırmır dâmat
"misket havası"ndan daha yeni geçti

sesi kısılmış bu senin halk, tıksırıyor bak
seçimden seçime elin yağında kavruluyor
bir elin nesi var deme
bir el bir ses uğruna ne yanak ne yanak
mırmır dâmat suspus gelini
seçim sandığının üstünde düşlüyor

şamar bir bar ismi değil dâmat efendi
çomar bir köpek, şopar bir köle
şoparı hacı hacı düşleyene
çomardan bir diş, şopardan şamar

beleşşşş

kentsel dönüşüm süreci
genetiğine takla attırılmış organizmalar
bu seçim olmazsa bir dahaki seçime
tokmakla yavrum tokmakla
bir saniye tokmakçıbaşı
dâmat gelini şeyinden
neyinden neyinden?
hâl'nından öpecek

vakit daraldı şekerim
bu buldozere yer kalmadı
ne buldozere yer
ne sulukule'ye şeker!

Seçil ÖZCAN

SÖVEREK AYRILALIM

"Putları yıkıyoruz"
-Nâzım Hikmet

lüzumsuzsa söndür düşmenize basıyorum
gündüz olmuyor ne kadar yıldızlansa gece

külâhıma hikaye, burun güreşiniz
çöle kum satar, körlüğüyle bencilliğin

çorak ovanızda kibir, en sert içkiymiş

kırk ayakla koşuyorum yüceliğinizi
güneş görsün diye hırs gölgeniz

bazı çoklardan hafif kalkılır

büyütülen yerlerinize beton dökeyim.

DUADIR ANNELER

sabah olduysa yine, ondandı
akşamı getiren, bir haberi
ayrılıkları bitiren
sofrayı kuran bir dua idi

en çok okudukları şeydir
annelerin çocuklarına sessizce
iyi olana ısrarlı bir davettir
kötülüğe vurulan kelepçe

çocuk masal dinler
okuduğu duadır annenin
çocuk masaldan bilir tatlı uykuları
anne duadan
hikmetinden sual olunmaz bazı şeylerin

yüzlerinden daha yakındır onlara
duadan sonra gelir bir anne için ayna
aynada kendini görür yalnızca
onda çocuğunu, gelecek olanı

gün onunla başlar, onunla biter
önce bedeni girer yatağa
sonra ruhu kadının
duası hepsinden önce

yıkandığı sudur, kurunduğu güneş
şefkat ve merhamet çeşmesi
annenin kalbidir dua
hep çarpar, hep bağışlar

süt değil, dua ile büyütür çocuğunu
bir annenin başladığı yerdir dua
beddua bittiği

en son anneler oturur masaya
ve yine onlar olur ilk kalkan
annelerin de sığındıkları bir anneleri var
her yerde ve her zaman

kasım '10

KIYAMET

gözleriniz iyi duymuyor, başınız uğulduyor uzak diyarlarda
besbelli türkiye zonklatıyor her yanınızı
kim bilir belki de hayat
isli bilezik takmış ağlarken hepimize ardı ardına

kan donduran iki temmuzsunuzdur hanidir
küçük bir yanlıştın gölgesinde yaşlanıyorsunuz
azgın kalplerde bekliyor kıyam ikidir
türkiye yani, ağlamayı unutmuşsunuz

oyun biter;
hayat hepimizin içinde kırık sal şimdi!

GÜZ

I
durmadan eriyor
yüzümde dilim
dilim sözcüklerden
göğe dönmüş
eksilen bir güzü
kim onarabilir diye
soruyor şah damarım
tarifsiz çoğalan yokluk
incirden medet uman sigil
seyyar bir telaş
giyindikçe üşütüyor ruhumu
avucumda biriken su
birikmediği yeri kirletiyor
dokunmadığı yeri bilmiyor
çocukluğum sonsuzluğa
bağışlanan bir ev
kapısı çok fotoğraflı bir oyun
çocukluğum dil çıkaran bir yara
kabuk altından
zamanın ibriğinden damlayan
sokağa teşne bir ev
barındırdıkça aşınan
durmadan eriyor
yüzümde dilin
dilim sözcüklerden yapılı
tuzak

II
eksilen bir güz'üm
kim onarabilir

Ocak 2011

BABA VE GEPETTO

bunu ağacına dallandıra budaklandıra anlat

gülme yeri kırık pinokyoyuz koşup babasına ağrıyan
sesin gölgesinde tanrı çaresiz gepetto biraz da

can ki yürekte en ağır yükür tek başına taşıdığımız
sanki insan ucuz diye hamal kendi kendine

hazır bütün ölümler hasır altı edilmişken söylemeliyim
sır toprağın gözden sakındığıdır: camda geçen hikâye

sözün yeryüzüne en dik geldiği vakittir şiir
üstümüze düşen gölgenin ayak altında eridiği

insan: kimin bozuk oyuncağıysa onun ağızıyla susan
sonra dura dura duvarların yıkık dökük ağızıyla

say ki bu geçtiğimiz ömür değil şer ve bela şehirdir
leyla dediğin öyle bir mahalleyle bulunmaz

bunu her duada burnu uzayan ağaçlara yana yakıla

BAZI GÜNLER'DEN (2)

Adil İZCİ

12 Ekim 2005

“Gerçek dehalar göklere uzanır; Mozart ise gökten inmiştir.” (Albert Schweitzer)

19 Kasım 2005

Son okuduğum şiirlerden... Biri, Aziz Nesin'den “Son İstek”:

Bitki olacaksam, / Çayır çimen olayım, / Aman baldıran değil. / Yol altında kalacaksam, / Gelin arabaları geçsin üstümden, / Çelik paletler değil. / Üstümden çocuklar koşuşsun / Ne kaçan ne kovalayan / Askerler değil. / Kerpiç yapacaksınız beni / Okullarda kullanın / Cezaevlerinde değil. / Soluğum tükenmez de kalırsa / Isık öttürsünler / Aman ha düdük değil. / Kalem yapın beni kalem / Şiirler yazan sevi üstüne / Ölüm kararı değil. / Ölünce yaşamalıyım defne yapraklarında. / Sakın ola ki / Silahlarla değil.

*

Bu da Kemal Özer'den “Yaz Sonu”:

Bizden başka kimse kalmadı artık kıyıda. / Deniz geriye çekti sularını ayaklarımızın / önünden. Her sabah nasıl geldiysek / bütün yaz, yine geliyoruz elimizde iki iskemle- / iki ülkenin sınır tanımayan yüzlerini / taşıyarak yüzlerimizde, esmer ve sarışın. / Yaprak kıvıldamasa bile içimizde bir yazgının / yine kanat vurmaya hazır iki yönlü rüzgârı. / Zaman yine sürdürüyor tanıklığı, ama öyle hafif ki / üstüne bir taş koymazsak nerdeyse uçup gidecek.

İkisi arasında bir karar vermem gerekse, elbette ikincisini yeğlerim.

25 Aralık 2005

İçimde hep bir aydınlık dolaşır kendimi bildim bileli. Kapalı havalardan, kuytu ve loş yerlerden onun için pek ürkmem...

28 Aralık 2005

“Zekâ kuşu, kütüphanede uçuşa geçer.” (Ed Young)

31 Aralık 2005

Bu yılı da geçmişe gömmek üzereyiz. Ne yazık! Ömründen bir yıl daha eksildiği halde yine de deliler gibi eğlenecek çoğu insan. Yas tutsanız ya! Benim gibi derin kederlere gömülse!

Bu yıl “Zaman Ezgileri” yayımlanırsa, “Evler Sokaklar Kitabı”ndaki yazılardan kimisi dergilerde basılırsa ve dosyayı tamamlarsam, bir de beş on şiir yazabilirsem başka bir şey istemeyeceğim.

Bazen o kadar, o kadar çok iyiyim ki durup ölümü bekleyebilirim artık.

1 Ocak 2006

Yeni yılın ilk sabahı. Yüzümü su yerine sabah aydınlığıyla yıkadım sanki. Sonra bu duygu çok hoşuma gittiği için yüzümü bir daha yıkadım.

İnsan uykusunda da düşünebiliyor. Bunu yakın zamanlarda hiç yaşamamışım ki unuttur gibi olmuşum. Diyordum ki rüyamda: Bu defa bunu -bir erguvan dalını-yollayayım da aynaya bakmasın bugün; hep buna baksın...

5 Ocak 2006

Melih Cevdet; “Çıkar yol, şiiri tanımlamaktan vazgeçmektir. Tanım akıl işidir. Şiir ise akıldışıdır.” demiş.

6 Ocak 2006

Hangi erinç / Uykudayken fısıldar ki yine de / Aydınlık uyanırsız kurşun bir göğe.

8 Ocak 2006

“Hoş olur sohbet-i mey gecede mehtâp olucak / Nur saç meclise gel kim demişiz mâh sana” (Necâtî)

10 Ocak 2006

“Canı canan dilemiş vermemek olmaz ey dil” (Fuzûlî)

18 Ocak 2006

Baba evi ya, ne güzel uyumuşum. Yorgun başım kim bilir ne kadar zaman sonra, böyle dinginliğe düşmüş. Rüyalar gördüğümü biliyorum. Ama nelerdi, uyanınca silindi. Uyandım ki serçe cıvıltıları arasındayım. Sonra onlar sustu. Saatin tiktaklarını o zaman işittim.

Kurgaz cevizde hiçbir zaman eksik olmayan bir çift kumru...

20 Ocak 2006

Bütün gece yağmur yağdı. Doludizgin. Gökyüzü durmadan gürledi. Sabahı kar altında bulduk. Bir endişe de başladı: Nasıl döneceğiz?

İstanbul'u düşündüm: Şimdi orada da yağdıysa Boğaziçi ne kadar güzeldir... Az önce serçelerle kumrulara ekmek ufaladım. Perdeyi çekip beklemeye başladım. Sağdan soldan cıvıl cıvıl sesleri geliyor da inip galayanı yok.

*

Akacağı yeri sudan başka kim bilebilir ki?

12 Şubat 2006

Günler akıp gidiyor da o hay huy arasında iki satır bile yazamıyorum şuracığa. Oysa yazmam ya da aktarmam gereken ne kadar çok şey oluyor. Hiç değilse Edip Cansever'den şunları yazayım:

“Yürek bir kez görür, sonra hep gözler görür / Ben onu yüreğimle görmüşüm anlaşılın / Çözüldü artık o büyü, yanında / Sıcaklığı parmaklarımı acıtan bir haziran / Üstelik çoktan buldum o aradığım yeri / Tam yedi kez doğan güneşlerin altında / Bir yitip bir yükselen sıradağların ardından.”

1 Mart 2006

İlhan Selçuk, Nietzsche'den aktarıyor:

“Estetik etkin bir bakış açısıyla sanat ve hayatı uzlaştırmayı amaçlar. Sanat bir eğlence değil, yaşama katlanmanın en yüksek ve tek doğal biçimidir.”

Bundan ya benim de kendimce bütün yoruculuğuna karşın bir şeylerle uğraşmaktan vazgeçemeyişim...

8 Mart 2006

Sidar Sinan ÖZMEN

Aslında günlüğüme tam anlamıyla ihanet ediyorum. Hemen sıcağı sıcağına yazmam gereken o kadar çok şey var ki! Bu konuda belki de ileride kendimi hiç hoş görmeyeceğim. Belki de büyük acı ve üzüntü duyacağım. Ne ilerisi? Ne belkisi? Çoktan beri bu acıyı ve üzüntüyü duymuyor muyum? Keşke yapmak istediğim her önemli şeye zamanında yetişebilsem!

10 ya da 11 Ocakta başladığım "Aşk İmiş" şiirlerinin otuzuncusunu bitirmeme çok az kaldı. Hâlâ inanmıyorum. İki ayda bu kadar şiir? Üstelik çok zamandan beri artık hiç şiir yazamayacağımı sanırken?

*

"Özgür insan ölümü her şeyden az düşünür; onun bilgeliği, ölüme değil yaşama yoğunlaşmasından doğar." (Spinoza / Ethika)

*

"İyimser: Yaşamak gibi var mı? deyor başka demeyor. Yaşamayor ki nereden bilsin.

Karamsar: Ölüm, deyor, tüm ve salt güzelliştir. Ölmemiş ki nereden bilsin." (Özdemir Asaf)

*

"Doğaya derin derin bakın, o zaman her şeyi daha iyi anlayacaksınız." (A. Einstein)

*

Özdemir Asaf'tan "Öğüt":

"Ölenleri unutma / Ama yaşayan var ise / Onu sev // Sev ama."

24 Mart 2006

"Gittin ammâ ki kodun hasret ile cânı bile / İstemem sensiz olan sohbet-i yârâmı bile." (Neşâti)

Ben de "Gittin ..." diye başladım 32. şiire. Bakalım.

*

Ölüme karşı bizi ne avutacak? İyi insanlardan özge?

28 Mart 2006

Canımı senin için verebilseydim / Ölüm ancak o zaman bir şeye benzerdi.

29 Mart 2006

Yannis Ritsos'tan "Son Dilek":

"Şiire, aşka ve ölüme inanıyorum, diyor. / İşte bu yüzden ölümsüzlüğe de inanıyorum. / Bir dize yazıyorum, dünyayı yazıyorum; ben varım, / Dünya var. / Bir ırmak akıyor serçe parmağımın ucundan. / Yedi kere bu ırmak gökyüzünün mavisini. Yeniden / İlk gerçek oluyor bu arılık, bu benim son dileğim." (Çev. Cevat Çapan)

*

"Baharı neyleriz ol gülizar-ı gonce femin / Gülüp açılması bin nevbahara değmez mi"

"Kadem kadem gice teşrifî Naili o mehin / Cihan cihan elem-i intizare değmez mi" (Naili)

*

"Gönüldendir şikâyet gayrdan feryadımız yoktur" (Nev'i)

ÖYLEYADABÖYLE

tuhaf kokular tuhaf zamanlar için
tuhaf koku almak hayra'lamet bi inandırıcılığa sahip değil niçin?

YOLDAŞLAR!

diye giriyor yüksekte
diyor ki söze
hepsini topla bana getir
benim burnum hassas işim acele
bi elim daha var sıra bende
ve bi elim hep arkada
avuçiçiçeklerle.

görmedik kardeşim, öyle birini almadık içeriye..
bi gün sokak ve bi gün talihin kör kuşları
bi oyun her şey oyun diye seslenirse
bi polis senin için böyle diyebilir ailene!
sonra düşersen düş sandalyeden
sonra ne bok yersen ye köyünde köylünle dipçik eşliğinde!

sonra kontrolün kimden çıktığının bi önemi mi var
sen bana tokat atmışsın
benim paraya ihtiyacım varmış domuz patlatırmışım!
yani her şey bi denge meselesi davul bile
deri de haklı
kazıyıp atсын mı üstüne sinen kokuyu gece gece!

son derece politik seviyorum seni
bürolarım purolarım yardımcılarım var
yeterince orijinalyus okyanus bizim evin arka bahçesi
açık konuşalım ben orada mutluyum
koynumu sokacak bi şey bulup şehvetle ısıtıyorum
ben kim oluyorum
da dönüp yılanlara bakıyorum onları sulara sokuyorum?
yüzüyoruz evet sendromumuz var
ve kafamızda bitakım yoldaşlar çiftleşiyor
düzüşmek hâlâ ayıp!

oysa kurallar aynı göstergeleri dinlemiyor
durak var, duracak olan var, yolcular var
bakıyorsun durmayacak.. bakma
özlediğin uçak bu limana tekrar çakılmayacak!
aşk kadar uçakta kaç kişi olduğu da akla gelir çünkü cinayet
en az bi haklı neden gerektirir.

beni insan kostümünde bozuk tanrı olarak tasvir ettiğin
bu freskte,
bi fiske
ve fiskiyeyle
senin hiç olmadığını boktan köşelerde elde viskiyle
yıkılmış içiyoruz.
uçacağın bu limana çakılmayacağımı düşünüp
feleğe söve söve...

Gökhan ARSLAN

OĞULOTU

bir küfrün kerametine güvendim, çok oldu
dilimle deştim ağzımın tavanını
suya inandım en fazla, taşa ve ağaca
ağır geldi bünyeme öpemediğim yılanlar

bir haramiydi gözleri, kapımı tekmeleyen silahlar
geceyi bir bomba gibi kucağına bırakıp günün
çıyanlardı gözleri, üstelik kemiği de yok kalbin

bildim, nasıl sokulur bir neşter damara
bir uçurum nerden bakınca güzeldir
yeni esvaplar aldım kendime, unutulmalar
anladım, bir oğul ancak babasının ömrü kadar

Onur SAKARYA

OTOMATİK OROSPU

Çok yalnızım be dostum!
Her günüm elizabet
Kas, sinir, kemik ve et
İnsan bundan ibaret

Bir ibnelik var bu işte!
Ekipler ayazda, mahallede, girişte
Ey! Kalbim!
İki gözünü açmış kulakları kırışte
İçimdeki kırıkları şimdi kim süpürecek?
İskemleleri kim ters çevirecek?
Birader dükkân kapandı
Şehir ölüm uykusuna yattı
Benden olsun son içkiler
Garson sonra kes hesabı

Çok ıssızım be dostum!
Bakınca arkamı görebiliyorum
Arkam arkamdan iş çeviriyor
Dünya yuvarlak mı dediniz?
Ve de dönüyor?
Paraşütlü iblisler inişte
“Otomatik orospu” korteji geçiyor
Çok uzaklarda köy horozları
Daha uzaklarda ışıktan canlı
Vakit erken, daha içelim mi dediniz?
Ne dediniz de manolya darıldı
Lalezara benzeyen bir kız vardı
Boyu divit, kaş göz yerinde
Sallaya sallaya yavrumsu çarşıya iniyor

Çok yalnızım be dostum!
Her günüm Ferdi
Omzumda elâlemin derdi
Köpek köşede bungun amcaya sırtıyor
Ey! Kalbim!
Para verir kirli ruhlar cennete ve girişte
Bu budala ne acılar gördü
Ne sevdalar tüketti

Murat ÇAKIR

DÖRDÜNCÜ BOYUT

her karısını boğan cinnet geçirmez; bir unutkanlığın
sonucudur kalecinin yedigi gol.
kimi ömürler yatay büyür ve bu mertebenin
yoktur dikey hiçbir açıklaması.
ve ellerim kirliyse, bir yaranın kabuğuysa kalbim

parmak hesabı bilirim. sıtmayı ve soğukta terlemeyi
ve kuş palazını ve iz düşümünü ve son baskıyı
kalbi on üç parçaya bölünen uğur'u ve eki olarak
postaya verilen karbon kâğıtlarını
ve boy ölçüsünü ve raf ömrünü ve abaküse
dizmeyi hacıyatmazları...

ilk yardım çantamı hazırla çocuğum; hükümet düşmüş
düşerken boynunu kırmış halk,

tarih altını ıslatıyorsa? çocukluğuna inin devletin

2011

Ersin DURSUN

AĞLAK PİYANO EŞLİĞİNDE

emine'ye

hakkında onlarca icra takibi başlatılmış
asgari ücretle çalışan bir baba gibi
zorun kitabını yazdırır şimdi bana bu kahr
bilboardlar halka açık değil
mutluluğa olduğu kadar.
burada halk oluyorum
dağılmak kitlesel kimlik

içi cinayet planıyla dolu
bir şırınga zerk edildiğinde direk beynine
ilk bendim kemiği kırılan reklamı banklarda
ve sendin kilitli ellerimiz
bizzat çağırın çilingiri
beton etkili suya atlarken gülüşün

keşfetti işte bu kadar yüzden
arılar seni
gitmeliyiz
gitmeliyiz benim aşkı
iki elim iki kılıç
arkama geç
saklan arkama
sırtım hiç böyle rahat değildi emanet edilirken
yarıp ihanetle sulanan mısır tarlalarını
bereketini hiçe sayarak
gitmeliyiz kalplerimiz
bir kıtayı keşfedecek kadar kolomb.
bir kıtayı yok edecek kadar atom bombası

Yıldırım VURAL

SESSİZ BİR MEZUNİYET TÖRENİ

okulda son kışımız artık ellerimde soğuyor ellerin
bilemezsin ah seni ne kadar değişmiş
dört yılda çok zahmetli bir belgesel
ürkek bakışlarıyla bir kuyrüksüren

ya ben miydim bankların önündeki o yalnız
bir ağaç sessiz yanan zamana
sarı külleri rüzgârla savrulan

şimdi bir yakala bizi kantindeki aynalarda
kesik kesik akıp giderken zaman
sen ne kadar işletmeciydin
bense ne kadar iktisatçı!

neydi bizi bu kente pamuk ipliğiyle bağlayan
zağnos köprüsü devlet tiyatrosu yeşilin dört mevsimi
baharda ilk kez mavi önlük giymiş bir çocuk gibi
cıvıl cıvıl karadeniz ve limana yanaşan bir gemi belki
ışıkları çok bu şehirden!

okulda son kışımız artık ellerimde soğuyor ellerin
hayat aramıza giriyor sevgilim işte şimdi başlıyor sınavımız
olur da... öğrenci numaran gibi unutma beni!

Trabzon-İstanbul, Ocak '04 - Aralık '10

Özgün ERGEN

ÖZGÜNDEYİŞ

Tırnaklarımla çıkardım her şeyin boyasını
Usul usul öptüm bir inciye kabuğundan

Sokaklara saldım çocukluğumu; kimselere göstermeden
Limon ağaçları, hanımelleri, yaseminler değil de
İnsanların yüzünde zift karası, elbiselerine sinen
benzin kokusu; ne garip
Dağ ardına gizlensem keklikler ve ben, sonra bir başıma
büyütsem şiirimi

Ellerini gökyüzüne doğrulttuklarında, ben oradaydım
Sapan ne, avcı kim, av nerede; biliyordum, üstelik:
Savaşlar dinamitini en çok kendi içinde saklar
Canlı bomba olmaya gelir tanrı; huzurumuza

Bu suyun tarihini iyi bilirim, bu taş
Çatlasa en fazla kum oluruz, toza karışırız, ucunda ölüm yok ya
Aşk erir bu yangında, buharlaşır karışır bir de üstelik, aldırma
Havadan kap!

-Yaldızından ayıklamak istedim her bir şeyi; tek tek

Özümü ben başka yerde bıraktım; günüm yitik
Ne kadar bir anadan da doğmuş olsak, dünyaya hep üveyim

Pınar DOĞU

ÜÇ ELMA

kapanmaz yarası uçurumların
irin ve zül
kül ve şirin
kimine aydınlıktır kimine ateş
ziya ve fer
ferhat ve dirim
süresi dolmaz ertelenmiş dağların
oysa bir kalbi kaç kere delebilir ki derin
ferhadın üstü dağdır gerisi şirin
bir uçurumun adıdır yar
bekletilmez çağrısı
ne kadar atlasan da
kapanmaz uçurumların yarası
çünkü bir dağı kazarken ferhad
bir kalbi oyar sevdası
kan cinaslı
ki o vakit hangi ferdandan düşer
kerem ile aslı
sen ki güzelliğin aslısın
biz ona ipek dedik
aslında yarana sevdahısın
ki oyuk bir kalbi taşıyan
dağın aslısın
kerem sana göre biçer kendini
uzun bir kumaş misali
sana göre seçer rengini
ki sen hangi kalbe cinaslısın
çünkü bir kalbi dağlarken ferhad
bir sevdayı oyar kazması
çünkü aşk zamanla aşk olur
bir acemi taşıyamaz mahlası

ki kimin çölünden yağar mecnun
ki hangi taflanın leylası
biz ona uçurum dedik
zordur uçurum olması
ne kadar sevsen de
kapanmaz uçurumların yarası

13 Aralık 2009

Muhammed Mücahit YILMAZ

ŞEHİR KAPISI

Şehrin kapısında adını bırakan insanlar
Kabul edildi yalnızca şehre, çünkü ben
İnsanı bırak hadi sen de, çiçek bile öldüremedim
Şah tacı uzak tutar sandım karanlıkları
Rüyalarım girer sandım bir gece babaannem
Elimden tutar ve beni de dâhil eder
Dahletmeden önce dünya, ellerimi tutmalı
Babaannem, kıpırdamalı hayallerin içinden
Cennetin efsunkâr kalbinden

Şehrin kapısında kalbini bırakan insanlar
Kabul edildi yalnızca şehre, çünkü ben
Kalbini durdurmaya bırak küçük çocukların
Üzerlerini örttüm kalbimle, bir gece...

ŞAİRİN KURAMCI YÖNÜ

Mehmet GÖKYAYLA

Şiir geleneğimizde yazık ki iki önemli eksiklikten söz edilebilir. Bunlardan birincisi, şairlerimizin birçoğunun yazılı bir poetikasının olmaması ise, diğeri de hiç şüphesiz şiir konusunda eleştiri yazan ve kuram ileri sürenlerin çoğunun bizzat şairlerin kendileri olmasıdır. Elbette İlhan Berk ve Salah Bırsel başta olmak üzere, farklı ideoloji ve şiir anlayışlarına sahip olan Yücel Kayıran, Veysel Çolak, Celal Fedai, Metin Cengiz ve Ebubekir Eroğlu gibi şairlerimizin poetikalarına dair olarak kabul edebileceğimiz yapıtları, şiir kuramına dair düşüncelerini açıklayan çalışmaları mevcut. Fakat şairlerimizden kendi şiirlerine ve genel olarak şiire dair yazanların sayısı bir elin parmaklarını geçmeyecek kadar az. Diğer yandan, her ne kadar bu bir paradoks gibi görünüyorsa da, şiir üzerine eleştiriler kaleme alan ve bu uğurda yol gösterici olanlar da Orhan Koçak, Ramis Dara, Sabit Kemal Bayıldırın ve Ali Galip Yener gibi birkaç önemli istisnayı saymazsak, yine şiir yazarların kendileri oluyorlar. Dolayısıyla Türk şiiri kendi eleştirmenini kendi içinden çıkarıyor yıllardan beri. Şiire gönül verenler, bir yandan şiirlerini kaleme alırlarken, diğer yandan da belki de yine şiir yazarak geçirebilecekleri o kıymetli zamanlarını için kuramsal yönündeki yazılar için çalışarak geçiriyorlar. Burada çok ince bir dengeden söz edilebilir. Elbette şair, yapıp ettiği, sözcükleri yontarak ortaya çıkardığı sanatıyla ilgili düşünmek ve söz söylemek zorunluluğundadır. Fakat şiirin eleştirisinin, çoğunlukla yine bir başka şair tarafından gerçekleştiriliyor oluşu, ister istemez öznel yargıları da beraberinde getirecektir.

Günümüzde bu konuya ömrünü adanmış şairler dışında, şiir eleştirmeninin yalnızca birkaç tane olmasının elbette makul ve mantıklı birçok nedeni bulunuyor. Çünkü zaten birkaç yüz, hadi hadi biraz iyimser olalım, birkaç bin kişilik bir cemaatten oluşan şiir okuru ve yazarları, eleştirmenliğe soyunarak birilerini incitmiş olmayı haklı olarak göze alamıyorlar. Boşuna değil, Sabit Kemal Bayıldırın'ın "Bir yargıya varmaktan kaçındığım için değil, birçok dostu kırmamak için uzak durdum güncel şiirden. Şiirserverler cemaati zaten çok sınırlı. Bunların içinde birkaç dostunuz var. Onları yitirmek istemiyorsunuz"¹ diye yazması. Dolayısıyla eleştirmenlik, hele bir de biraz da sivri dilli olunursa, bir yerde 'deliliğin ta kendisi' olarak görülüp kabul ediliyor. Fakat bilimsel eleştiri, yerine göre sivri dilli olmayı da gerektirmekte.

Eleştirmenlik, şiirin bile para etmediği dönemde, bireye hiçbir getirisi de bulunmayan bir edim olmaya mahkûm gibi duruyor. Şiir kitaplarının zorlanarak birkaç yüz satmakta olduğu düşünülürse, şiir eleştirisinin de ne kadar okunduğu, ne kadar dikkat çektiği yine acı bir gerçek olarak ortadadır.

Son olarak şiir eleştirisinin, sanat eleştirileri içinde en zor disiplinlerden birisi olduğu da bir diğer gerçek. Çünkü, çok fazla boyutu olan ve büyük olasılıkla da en kadim sanattan söz ediyoruz. Veysel Çolak'ın iyi şiirin nasıl olması gerektiğini belirttiği, "bir şiiri seçerken *bilinç*, *beğeni* ve

görev tek tek ölçü olamazlar. Bakış açısını bu üç kavram oluşturmak zorundadır. Yoksa bir şeyler mutlaka eksik kalacaktır. Eğer sadece bilgi birikimiyle, bilinçle bir şiire yaklaşırsa, öğreticilik gözetilmiş olacak, estetik düzey ise elden kaçırılacaktır."² sözleri; bir şiiri eleştirecek olan kişinin de kesinlikle bilincinde olması gereken bir gerçektir. Dolayısıyla bilinç, beğeni ve görevin farkında olarak günün şiir ortamının gereklerini de barındıran eleştiriye kaleme almak gerçekten de zordur.

Tüm bu nedenler, şairi şiir üzerine yazmaya mahkûm ve zorunlu bırakıyor, dolaylı ya da dolaysız olarak. Her ne kadar zaman zaman, yukarıda belirttiğim gibi bu değerlendirmeler, her şairin şiire bakış değil de, şiiri görüş açısının farklılığından dolayı öznellikler barındırıyor da şair yine görevini yerine getiriyor ve şiirin dışında bir de şiir ile ilgili yazmaya da devam ediyor. İyi ki de yazıyor.

"Şiir üzerine yazmak, sezgi veya ilhamla gelen yahut çalışma ile varlık ve biçim bulan şiirin kaynaklarını anlama girişimi olarak yorumlanabilir."³ diyor Mehmet Can Doğan bir yazısında. Dolayısıyla bu çalışmalar aynı zamanda şairin kendi kendini de eğitmesidir, düşünce temrinleridir bir bakıma. Bu savdan yola çıkarak tüm şairlerin, şiir üzerine yazmalarının bir gereklilik, hatta bir zorunluluk olduğu sonucuna da ulaşılabilir. Yani şairin kuramcı yönü olmak zorundadır. Cemal Süreya'nın o güzelim şiirlerinin arka planında, Türk şiirini araştırmalarının ve konuyla ilgili olarak kaleme aldıklarının olmadığını bugün hangimiz iddia edebiliriz? Hiç de kolay değildir elbette bunu söylemek.

Sonuç olarak şairlerin, yazdıkları ile ilgili, asıl sanatları ile ilgili görüşlerini okumak, okurlar için de ufuk açıcı bir yolculuk vaat etmektedir. Bugün yavaş yavaş da olsa yazınımızda, şiir üzerine yazılar kitaplığı oluşuyor. Adlarını bu yazıda sıklıkla andığım Veysel Çolak'ın, Mehmet Can Doğan'ın, Celal Fedai'nin, Metin Cengiz'in... yapıtları sağlam birer yapı inşa etme yolunda düzgün birer tuğla olarak yükseliyor bugün. İyi şiir, ancak iyi eleştiri ve sağlam altyapı ile kurulabiliyor. Bu birliktelikten herhangi bir noktanın eksikliği durumunda, çatlama oluşuyor. Bu çatlama oluşmaması, bugün yazılmakta olan şiirin yazın tarihimizde daha sağlam adımlarla varabilmesi için, nasıl ki, İkinci Yeni'yi zamanında *Pazar Postası*'nda Muzaffer İlhan Erdost lokomotif olarak yürüttüyse, eleştirmen ve kuramcı bugün de varlığını duyumsatmalıdır.

Meraklısına Okuma Önerileri

Veysel Çolak – *Yansımanın Gerçekliği* – Mühür Kitaplığı

Mehmet Can Doğan – *Şair Sözü* – Yapı Kredi Yayınları

Mehmet Can Doğan – *Şiiraze* – Elips Kitap

Metin Cengiz – *İmge Nedir* – Şiirden Yayınları

Celal Fedai – *Spekülatörlere Karşı Şiiri Savunmak* – Mühür Kitaplığı

Sabit Kemal Bayıldırın – *Günümüz Şiiri Üzerine Yazılar* – Can Yayınları

Yücel Kayıran – *Felsefi Şiir* – Yapı Kredi Yayınları

Yücel Kayıran – *Kritiğin Toprağında* – Yapı Kredi Yayınları

1 BAYILDIRAN, Sabit Kemal; *Günümüz Şiiri Üzerine Yazılar*; s. 11

2 ÇOLAK, Veysel; *Yansımanın Gerçeği*; s. 139

3 DOĞAN, Mehmet Can; *Şiiraze / Şiirin İç Dikişi Üzerine Yazılar*; s. 17

ŞİİR YAZMAYI UNUTTUM

Şiir nasıl söylenirdi unuttum. Nasıl yazılırdı unuttum.
Okuduğum şiirleri unuttum. Ezberlediklerimi de.
Unutmak bir alışkanlık oldu bende.
Sonunda uyuttum bütün sözleri. Çıkmaz bir sokaktı
vardığım,
Bu çıkmazın başka sokaklara çıkan ucunu kapattım.
Ustaları, kitapları attım, tek söz etmedim, boş sayfaları
kanattım.

Hüzünü anlamam artık, sizden değilim. Sesim incinmiyor,
Benim bu halim kıyıda bir kayaya benziyor.
Dalgalar da benden suret çıkaran hamilim. Değilim, sizden
değilim.
Aşkta ne gülüm ne bülbül, aşk bir sözcük ve rüyalarda
ansızın
Üstüne kapanıyor dilim. Bizi biz yapan başka ne varsa,
yabancı,
Ölü bir dilde dokunmuş bir kilim. Okuyamıyorum,
okuyabilirim,
Ama değmez. Hiçbir şey hiçbir şey göstermezken ve anlamı
yokken
Yazan elin.

Sizi unuttum. Nasıl konuşurduk unuttum. Nasıl sevişirdik?
Belki bir hiyeroglif benzetebilirim. İki ölü dili
karşılaştırabilirim.
Yeniden öğrenip yeniden yapabilirim, ama aynı olmaz.
Olsa ne olur, oldu da ne oldu, bunu sorabilirim. Yalnızca
dirim ve
Belki anlayan olur diye, hadi söyleyeyim, huzursuz bir
sükûnet. Karşıtlam.
Birbirine karşı duramayan, karşılıklı olamayan, ama karşı
karşıya bulunan iki.
Sen onlara de ki: Bu çıkmazın başka sokaklara çıkan ucunu
kapattım.
Yaşam nasıl yaşanırdı unuttum. Artık özgürüm.

İpek SEYALIOĞLU

MÜZİKLİ AYNA

Yıldız gemicisi olma hayali
cadıların, yılanların, meleklerin
içinde, cinlerin, perilerin.

Layık olmak istediği yaşamdı,
kaybettiği ne varsa geri almak için
duvardaki aynaya baktı,
kulağı müzikten yüzlere,
miçolarım ve ben aynı gemide.

Boynundan gemiler geçen
kadının sesinden yelkeniyle
rüzgâr, aldı götürdü onu birden
çivit saçılmış bahçeye.

AYIŞIĞININ SON ATI

Say ki, Fazıl'a...

Bir pus gibi yürüyor şehre gece
Hasta bir at gibi kırık ayak bileklerini sürüye sürüye
Kara kıyafetli bulutlar valse kaldırıyorken birbirlerini
Sağlıklı bir yürek gibi atıyor yanıp sönen yıldızlar
Ki rüzgâr sesinin kesiliverdiği yerde
Dönerek düşüyor dünya yükselen esler eşliğinde

Kuyruklu siyah bir ayın karşısındaki taburede
Kalbi kulaklarında atan bir adam
Önündeki okyanusta yüzdürüyor alev parmaklarını
Su ve ateşin eşitliğinden doğuyor şarkı
Küküyor beynimde eyleme geçmeye yeltenen heves

Duruyor kervan, sürüyor senfoni...
Kandan ve mürekkepten doğan bu nihai nota, bu tılsım
Sanki kâinatın kapısını açacak bir sol anahtar elimde
Duruyor zaman, akıyor senfoni
Aklına yıldırım düşmüş bir adam taburesinden kalkıyor
Kuyruklu siyah bir ay olarak asılıyor geceye
Gece, buruk bir buğu gibi kalıyor gözbebeğimde...

Çünkü gece
Sağlam basan ayaklarımın altında zehir bir zelzele!
İçimden çıkmak için çırpınan çılgın bir imge
Çünkü gece

Duruyor dünya, dönüyor senfoni...

Orada, o pus'lar içindeki hasta at
Sanki, kuyruklu piyanonun tuşlarından fırlayıp
Dörtmala çatlamaya koşan bir zebra hayali...

Mehmet RAYMAN

YANSIMA

bir günü yansıtır
içime tutulan ayna
yarına değin yazılan mektuplar
daha ulaşmadı bozkıra.

zarfın üzerine
basılan mühür
biraz dağıtmış kendini

postacı hiç görünmüyor yolda
çamaşırlar boyamış birbirini
oturduk konuştuk karımla
erişmek için kıtır aklığın

asılı çamaşırların
solmuş bir yanı
güneş daha dönmedi
öbür tarafa.

KARAYAZILAR 2

Ersun ÇIPLAK

Mütevazı oylumuyla uzun soluklu dergilerden biri *Dize*. Ürün kalitesi ve biçimiyle ilgili fikrim ne olursa olsun ki buna da bu yazı içinde değineceğim, Veysel Çolak'ın bu çabasında ısrar etmesi önemli; kanaatimce fikirlerini rahatlıkla ifade edebilmesine bir platform sağlamasından olsa gerek... Uzun zamandır Çolak'ın yazılarını takip ederim; bazen ve bazı önemli şeyler söylemiyor da değil... Ancak dergideki akıl notu niteliğindeki 'Dize Mitolojisi' bölümünün, isimsiz olsa bile, onun kaleminden çıktığını kısa bir süre önce öğrenmemle birlikte, takipte biraz daha yoğunlaştığımı söylersem pek de yalan söylemiş sayılmam. Her ne kadar içeriğiyle bir ürün ya da tavır dergisi olduğuna yönelik bir parıltı taşımaya da *Dize*, özellikle de yayımlanan yazılar, dikkatle okunmayı hak ediyor; ortada ısrarlı bir çaba var çünkü. Aynı zamanda, Çolak, İzmir Karşıyaka'daki çabalarıyla bir çevre oluşturmuş durumda ve eminim ki onun yazılarına göre şiir anlayışını dönüştürmeye ve geliştirmeye çalışan çok fazla kişi var. Ve onun bu ısrarlı çabalarıyla çevresindeki ve yönettiği şiir atölyesinde yetiştirdiği, ağırlıklı olarak, genç şair adaylarını bir platform sunarak öne çıkarma çabası, daha önemli bir hale geliyor. Bu çabanın kayda değer bir sonuç verip vermediğine yönelik ilerde söylenebilecek sözlerin sınırlarını şu an çizebilmek pek mümkün değil ya da bunun için henüz çok erken.

Yayımlamaya değer gördüğü şiirlerin azımsanmayacak bir miktarını kendi hazırladığı yıllıklarda görmeye alışkın olduğumuz Çolak, *Dize*'nin Mayıs 2010 tarihli sayısında öyle bir laf etti ki şaşırılmamak elde değil: 'Kültür Ölüdür'. (Burada şunu söylemekte yarar var: Bir dergiyi, içeriğindeki bir yazıdan hareketle değerlendirmek adaletsiz bir yaklaşım olarak görülebilir; ancak bu yazı derginin karakterini belirler nitelikteyse, öyle sanıyorum ki bunda bir art niyet aramak yersiz olacaktır.) Şu sözlerle başlıyor yazı: "İnsan eylemliliğin[in; düzeltme E. Ç.] ürünü olarak oluşur kültür ve uygarlık. Bunların tarihsel oluşumuna bakıldığında, karşılıklı olarak birbirlerini ürettikleri ve derinliğine etkiledikleri görülür." Yazının birinci cümlesi Marx'ın kültür tanımı; ikinci cümlesi de Engels'in *Tarihsel Materyalizm Üzerine Mektuplar*'ı (Çev. Ö. Ünalın, Bilim ve Sosyalizm Yayınları, 1993) hatırlanarak okunduğunda, garip olan pek bir şey olmadığı düşünülebilir; ilk cümledeki yazım hatası dışında. Ki bu tip hatalara gerek 2009 yıllığında, gerekse de 2010 yıllığında yaptığı hatalar nedeniyle alıştığımı söyleyebilirim. Bu nedenle bu noktada sözü uzatmanın gereği yok.

Çünkü asıl mesele bu değil; hatalar yapılır, düzeltilir; dahası hata, görmezden de gelinebilir. Ancak bahse konu yazıda Çolak'ın ileri sürdüğü fikir, bir hatadan kaynaklanmadığı gibi görmezden gelinecek gibi de değildir... Çolak'a sormak gerek: Kültür'ün ölü bir şey olduğu nasıl kabul edilebilir ve bunu ileri sürmek için daha fazla argüman gerekmez mi? Şiire dair bir yorum yapabilmek için sosyoloji ve sosyal antropoloji gibi daha birçok başka alanın üzerine birkaç laf etmek için o kadar uğraş verdiği bir 'şey' hakkında nasıl bu kadar hızlı, mesnetsiz ve kesin hüküm verilir? Eğer kültür ölü bir şeyse,

bugün bunca töre cinayetini ortaya çıkaran nedir o zaman; terörü, fal bakmayı...

Bilinmektedir ki kültür Marx'a göre insanın doğaya karşı ürettiği her şey'dir ve bu yaratılanlar bugünü kana ve cana dokunan bir şekilde etkilemektedir. Bu durumda kültürün ölü bir şey olduğundan nasıl bahsedilir, gerçekten merak ediyorum. Bu nedenle Çolak, ya bu tezini daha bilimsel bir düzeyde açımlayan bir yazı yazmalıdır ya da eğer ki yaptığıının bir hata olduğunu düşünüyorsa yine konuyu açımlayan bir yazı yazmalıdır.

Kanaatime göre Çolak, bu tezi ileri sürebilmek için kendini epeyce zorlamıştır. Bu nedenle de şu soruları sormam şart: Ölmek ne demektir; neden ve nasıl bir 'şey'in yaşadığı kabul edilir? Verilecek cevabı merakla beklememe rağmen, konu dergiler ve şiir olduğu için daha fazla uzatmamın bir âlemi yok şimdilik... Ancak bu teze karşılık şunlar söylenebilir: Çolak, Benjamin'in *Tarih Üzerine Tezler*'inde ileri sürdüğü görüşlerden bihaber olsa gerek ki hâlâ bugün bile bizlere dayatılan tarihin çizgiselliği fikrine bel bağlıyor. (Michael Löwy, *Walter Benjamin: Yangın Alarmı*, Çev. U. U. Aydın, Versus, 2007) Temcit pilavı... "Ölü bir kültür üzerine sadece incelemeler yapabilir; anlamaya çalışabilirsiniz onu." dedikten sonra ise "Şairlere de bu açıdan bakılması gerektiğini düşünüyorum ben. Şairleri ölmüş şiirler, sadece kültürel birer öğedir. Bu özellikleri nedeniyle incelenmeyi gereksinirler." diye devam ediyor Çolak. İşte bu noktada, gerçekten ölmenin ne olduğunun tekrar sorulması gerekli bir hale geliyor. Şiir için şairinin ölümü çok mu önemli? Umberto Eco'nun altını çizdiği gibi, bitirdiği andan itibaren kendi şiiri karşısında herhangi bir okurdan farkı olmayan şairin ölümünün şiiri bir kültürel öge haline getirdiği düşünülebilir mi? Şiirin, her okuyanda farklı bir şey uyandırması nedeniyle şairinden bağımsız bir tarafı yok mudur? Elbette vardır! Şairin herhangi bir şiiri tam olarak bitirdiği nasıl söylenemezse, onun ölümünün şiiri bir kültür ögesi haline getirdiği de ileri sürülemez kesinlikle. Çünkü doğaya karşı üretilen her şey gibi, şiir de daha en başından bir kültürel öğedir zaten. Bugün Nâzım, Asaf Halet, Necatigil, Turgut Uyar, Edip Cansever, Cemal Süreya, Sezai Karakoç, Ece Ayhan, İlhan Berk, Fazıl Hüsni, Cahit Zarifoğlu yazılan şiiri bunca belirlerken; aşıldıklarına dair bir yanılısma oluştururken ve öldükleri halde zihinlerde hâlâ var-oluşlarını sürdürürken, yazılan şiiri farklı özneler üzerinden etkiliyorlarken onların öldükleri nasıl söylenebilir? Ya da şunu söylemek daha doğru olmaz mı: biz bir şairden bahsederken aslında onun bir insan olarak varoluşundan değil, dolaylı olarak aslında onun ürünlerinden bahsederiz. Çünkü şairin adı, aslında, yalnızca ürünleri aracılığıyla yakaladığı çizgi nispetinde onun ürünlerinin bir metaforudur.

Kısa bir süre önce *Sincan İstasyonu* da bir dosya yapmaya çalıştı, II. Yeni şairlerinin ve başka bazılarının günümüz şiiri üzerindeki gölgelerinin çekilmediğine yönelik. Bunda, bence herhangi bir beis yok. Bugün sorulması gereken asıl soru, II. Yeni şairlerinin ve başka bazılarının günümüzde varlıklarını niye sürdürdüklerinden ziyade, günümüz şairlerinin çoğunun, bıraktıkları onca işaretlere rağmen onları gerçekçi bir şekilde anlamayı nasıl olup da beceremediğidir. Derrida'nın *Marks'ın Hayaletleri*'nden sonra, çığır açan şairlerin günümüz şiirinde hâlâ sorunsal haline gelmelerine ve günceli etkilemeye devam etmelerine şaşırılmamak gerekir. (Çev. A. Tümertekin, Ayrıntı, 2001) Bu detaylar göz önünde bulundurulduğu sürece, kültürün ölü bir

S-AKLI

lotus çiçeği
kargaşada okunan
haikular gibi

tam da kıyıda
tuzun tadıyla sakin
asi nehirler

çeltik tarlası
bembeyaz pirinçlerin
renginde saklı

matarasına
gözünden yaşlar döken
savaş suçlusu

ırmak yatağı
aynı güneş altında
yılan kabuğu

van gogh sarısı
kulaklarımda keskin
ayın ışığı

yağmurdan dilim
çözülüyor abecem
tozlu camlardan

dilek ağacı
kök verir de sır vermez
rüzgâra karşı

zirvede karlar
üşütmez mi başını
yüksek tepeler

vazoda gülün
gizlediği dikenler
suya batıyor

şey olduğu ileri sürülemeyeceği gibi böyle bir şeyi savunmak da abestir.

Çolak bununla da kalmaz ve “şiiirin eşzamanlı şekillendirilmesi” gibi bir durumdan bahsederek konuyu daha çetrefil bir hale getirir, üstelik Lenin’in kültüre dair sözlerinden yararlanarak. Oysa Lenin, bizzat daha önceki sistemlerin bazı bileşenlerinin sosyalist yapılanma içinde oynadığı kilit rolden bahseder çeşitli eserlerinde. Aynı şekilde Puşkin ve Tolstoy gibi yazarların eserlerinde yer alan ve günceli etkileyen unsurlardan övgüyle bahseder. Bu yön, onların kalıcı özelliğini ortaya çıkarma çabasından bağımsız olarak, aslında onların hâlâ kanlı ve canlı bir şekilde var olduğuna tanıklık etmemizi dayatır. Aşmak diyor Çolak... Aşmak ve şairleri öldüğü için ölü bir kültür unsuru sayılan şiirleri aşmaya çalışmak, gerçekte onların bugün hâlâ hayatta olduklarını kabul etmektir. “Her nefis bir gün ölümü

EĞRETİ YOLCULUK

“Mare nafaye ya berato ya celato”
Qenune hukmaty peskena na zamande Tenjimat’o”
(Bize bu kez ya berattır ya cellattır
Hükümetin kanununu sorarsan bu zamanda Tanzimat’tır)

yalımların ve dumanların altında
aleni bir ihlal,
aleni bir Eylül
ve aleni bir general...
kanla sınır künyelerimi
zamanın kollarında; ki susku
ve aydın(!?); aleni devlet kuyruğu.

havada, suda, karada el eleydi
gittiğim zahiri boşluklar.
sanmayın / ki
bazı çukurlar tribülans etkisi yapar;
zayıfsa etriyesi ruh güneşinden kopar.

hakk güneşten daha açıktır der, Kızılbaş.
Fani kullardan mürekkep kuvvetler ayrılığı
süt emen bebeleri ikiye ayırdı;
kızları evlatlığa, erkekleri; uçurumlara...
taş üstünde taş, omuzda bırakmadı baş

nardan çıkan kadim iki serçeye
sordum ceddini ve pertevlerini:
biri pepuk biri anka’yım dedi. Dersim;
monarşi ve sultanlıktan iyidir, deyip
Cumhuriyet semerelerine hep meyil verdi.
Faşistçe bir iftiradır mum söndü.
Bre zındıklar! Gidin görün; ki Alevi
Cem’lerinde baştacıdır ahlak ve görgü.
Erkan’da karı-koca dahi olur kardeş-bacı
Halil İbrahim, Hüseyin, Hallaç, Nesimi
har’dan gelenler bu yol üzredir baş tacı.
Ey iftiracı!
entel hacı bil(me)di(!) bildirmedir budur acıtan acı

tadacaktır.” evet ama bu, inanıyorum ki şairleri ölü olduğu için şiirleri de bir ölü kültür ögesi saymakla mümkün olmayacaktır.

Veysel Çolak, buna ister *etkilenme endişesi* diyelim, istersek de ‘varoluş kaygısı’, dikkate alınması gereken bir ruhsal süreç içinde bulunuyor. Onu sadece anlayışla kabul etmeli ve uzun soluklu çabasına saygı duymamıza rağmen içtenlikle eleştirmeliyiz. Eleştirmeliyiz çünkü ısrarla çıkarmaya devam ettiği dergiyle (*Dize*), ne kadar da olsa belirli bir kitleyi etkileme ihtimalini elinde bulunduruyor. Eleştirmeliyiz ki bir dergi, gerekçelendirilemeyen tezlerle varoluş koşullarını kaybediyor.

Hâlâ bir ümidim var ama...

Ersun Çıplak (karayazi.editor@gmail.com)

İNSANIN ESTETİK EĞİTİMİ ÜZERİNE BİR DİZİ MEKTUP/SCHILLER

Seda ERİŞ

Antikiteden bu yana güzel sorunu çeşitli ilişkilendirmeler bağlamında, estetik süjenin estetik objeye olan ilgisi ya da estetik objenin estetik süjede yarattığı etki/etkilenimler göz önünde bulundurulardan, bu karşılaşmayı görünür kılan estetik değer unsuru üzerinden belirginlik kazanıp, üzerinde tartışılmıştır. Platon'un Alkibiades diyalogunda öne çıktığı gibi "daha iyi olan şey" aynı zamanda "tamamıyla doğru olan şeydir. Doğru olan şey de her sanatın kurallarına göre yapılan şeydir." Buradan iyi yargısının ya da değerinin mantıksal-kantılanabilir bir eşdeğerliğinin olduğunu, bu açıdan akılla ilişkilendirilebilirliğini aynı zamanda antikçağ düşüncesinin dayanaklarından olan aklın olduğu yerde düzen/uyum halinin hüküm sürerliği içerisinde, doğrunun, faydalı olanın, güzelin "iyi ideası"na yönsemesi hatta evrilmesi söz konusudur. İyi olan aynı zamanda güzeldir. Antik çağda güzel bir anlamda görünüşten ziyade özle, bedene kıyasla ruhla ilişki halinde bulunur, maddeden çok biçimde devinen bir kavramdır.

Bu çağ, değerler arasındaki eşbiçimliliğin korunduğu, bunun bir anlamda değişenlerin dünyasında sabit olanın, değişmeyeninin izinin sürüldüğü, oluşa ve bozuluşa tabi olmayan bir evren/kâinat anlayışının mukabilinde gerçeklik kazandığını söyleyebiliriz. Ortaçağın sonlarında tikelleşmenin kıpırtılarını görmeye başlar başlamaz değerlerinde artık kendi bireyselliklerini ilan etmeye başladıklarını görüyoruz. Hatta Kant'la beraber bilginin varlık alanı ile ahlakın pratik akıl alanını birleştiren, aradaki uçurumu kaldırma teşebbüslerinde bulunan-ne yazık ki bunun olanaksızlığını fark edemeyen-, bu iki dünyayı birbirine bağıtlayan güzel yargısının görece özerkliğini fark ediyoruz. Kant'ın 18. yüzyılın Kopernik devrimcisine benzetilen yönlerinin estetik bağlamdaki gerçekliği iyi, güzel, faydalı olanın aslında aynı şey olmadığıdır. Değerlerin tekbiçimliliğine karşı alınan bu tavır başka bir deyişle birbirine indirgenmez oluşları, Kant'ın felsefeye görünür/etkin/ etkili anlamda armağan ettiği bir yöntem olarak eleştiri biçiminin dayandığı esas unsur olan; bilgi, ahlak ve estetik alanlarına getirdiği "sınır" düşüncesinin keskinliği ya da şeffaflığı etrafında temellendirilebilir.

"Yargı gücü deyimi ile Kant, anlık(intellekt) ile akıl arasında bulunan bir yetimizi anlamaktadır. Bundan dolayı yargı gücü, doğa ülkesi ile ahlak ülkesi arasında aracılık eder. Kant'ın kendi tanımı ile 'Yargı gücü, özeli genelin altında bulunuyor diye düşünmek yetisidir.'"

18. yüzyıl Klasik Alman Felsefesi fiziksel zorunluluklar alanı olan doğa ile zorunluluğunun sınırlarının sorumluluk ve ödeve bağlı olarak çizildiği ahlak dünyası arasındaki dolayımı estetik belirlenimler ile sağlama yolunu seçmiştir. Ama bu aşamada varılmak istenen erek(bu bağıtılama ilişkisinin temel nedeni)- Kant bağlamında- güzelin kendisi için ya da salt anlamdaki varlığından kaynaklanamaz, özgürlük idesine ulaşmak içindir.

Bir anlamda Kant genel olarak insanın varlık sebebini ne salt bilme potansiyeline ya da bilgiye olan açıklığına ve bu açıklığı doyuracak akledebilen bir varlık olma özelliğine/

yetisine -tıpkı Aristoteles'in insanın tanımında yaptığı gibi- bağlar; ne de haz düşkünlüğüne, insanın duyumlarından edindiği izlenimlerin karşısında bir refleksiyon olarak gelişen haz alabilme, hoşça gitme/ temaşa gösterme dürtüsüne bağlar

Kant insanın var oluş şartının ahlak olduğunu, ahlakını tamamlamak üzere bu dünyaya gönderilmiş olduğunu ve insanın ancak ahlaklılığı ile temellendirilebilir olduğuna dikkat çekiyor. Kant'ın ahlak dünyasında ortaya koyduğu maksimum özgürlük idesidir.

Özgürlük duyumlanabilir bir kavram değildir. Kant güzel kavramını bu maksime ulaşmak için bir araç yapar. Alman felsefesi anlıktan çok akıl doğrultusunda kendine bir yön çizmiştir. Kant'ın epistemolojisinde akıl insanda istencin temel dayanağıdır. Başka bir deyişle Kant'ta özgürlüğe giden yol insanın iradesinden/istencinden geçer. Bu da aklın vesayetinde olan bir yetidir.

Schiller kendi özgün estetik kuramını ortaya koymadan önce- estetik hakkındaki görüşlerini en derli toplu bir şekilde "İnsanın Estetik Eğitimi Üzerine Bir Dizi Mektup" isimli eserinde ortaya koyar.- bu konuda kendisinden önce yapılmış olan çalışmalar üzerinde yoğunlaşır ve az önce belirtilen eserin ilk mektubunda Kant'ın kendisi üzerindeki tesirlerini yadsımadan okuyucuya düşüncelerini doğru bir biçimde anlaması adına ipuçlarında bulunur. İlk aşamada Kant'ın ayrımsadığı türden güzel değerinin iyi, doğru ve faydalı olandan farklı olması gerektiği konusunda bu büyük Alman filozofu ile birleşir. Ardından ilk eleştiriyi yapar ama bu ilk aşamada Kant'a yönelik bir çıkış değildir. Schiller'in ışın başında Kant'ın epistemolojisinden yararlandığını, çalışmalarını bu doğrultuda başlattığını açık bir şekilde söyleyebiliriz. -Schiller'in asıl eleştirisi, Kant'ın etik kuramına yöneliktir.- Ama eleştirideki bu basamağa ulaşmadan önce onun dönüştürmek istediği insandaki anlık yetisinin bir şekilde karşısına aldığı, -bu ister bir duygu nesnesi olabilir isterse dış dünyanın verili nesnelere biri olabilir- objeyi parçalayıcı, analiz edici, bölücü işlevlerine yaşantının iç nesnelere dâhil olduğu yerde dur diyebilmesidir. Filozoflar yüzyıllardır duygunun nesnelere kavramların, tümel olanın vs. hâkimiyeti/vesayeti altına sokmak isteyerek güzel duyumunun en hassas biçimde ağırlandığı estetik ülkesinin haklarını ezip geçerek, kendi bağımsızlığını ilan etmesine engel olmuşlardır. Schiller'in anlıkla olan bu mücadelesi onun Klasik Alman Felsefesinin 'vernunft' anlayışından pay almasının da önemli bir göstergesidir.

"Doğruyu usa gösteren bu teknik biçim, onu gene duygudan saklar; çünkü ne yazık ki, us, iç duygunun nesnesini, benimsemek isteyince bunu önce parçalaması gerekiyor. Bir kimyager gibi bir filozof da ancak bağları ayırmakla, sanata kıymakla gönüllü doğanın eserini buluyor. Geçici görüyü yakalamak için, onu kurallar zincirine vurması, güzel gövdesini parçalayıp kavramlara sokması sonra da cılız sözcükler iskeleti içinde canlı ruhunu saklaması gerekmektedir."

Filozoflar yüzyıllardır bilgiye ulaşmak adına duyumları aklın ilkeleri- kategorileri altında tümleyerek, bir nesnenin kendi iç yapısını aklın çıkarları adına biçerek, manipüle ederek, dönüştürerek doğal anlamda sanatı alet olarak kullanmaktan yana olmuşlardır. Oysa Schiller sanatın autonom bir yapısının olduğunu, ona "özgürlüğün kızı" nitelemesini yükleyerek ifade eder. Ama öte yandan da sanat

kendisine törel olayların yön vermesini, direktifte bulunmasını bir anlamda şart koşar. Bu açıklamayı çağının önceliklerine dayanarak yapar. Siyasanın felsefi düşünüşü peşi sıra sürüklediğini öne sürerek, çıkar kavramının “zamanın büyük putu” olduğunu tereddütsüz kabul eder, bu yolda sanatın iç gerçekliğinin siyasa çarkının küçük bir vidası haline geldiğini söyler.

Uşçuluk bu bağlamda yargıçlık görevini gücün haklılığının etkisizleştiği ve yerini düşünen kafaya bıraktığı yerde devralır. Düşüncenin özgürleşmediği ve kişinin aydınlanmadığı çağlarda fizik dünyanın insana uyguladığı zor, baskı ve güdülemeler onu başkaldırıya teşvik edecektir.

Bunun sonucu olarak fizik zorun törel/ insanın biçimlediği/ürettiği zora dönüşmesi/ yükselmesi kaçınılmazdır. Devlet bu başkaldırıyı hiçbir zaman onaylamaz. Dolayısıyla başkaldırının dindirilmesi adına yapılması gereken doğanın hükmediciliğine karşı duyulara tolerans tanımaktır.

“Eğer mutlakçılık başkaldırıyı kıskırtmak istemiyorsa, duysal eğilime yüce gönüllü bir yardımda bulunmalıdır. Ama yine de duygu sahibi özneye bu dönüş, bir mutlakçı yasa karşısında tehlikesiz değildir. Eğer mutlakçılık, boyunduruk altına aldıklarının yürekleri ve bedenleri üzerine bu yasayı oldukça etkili bir şekilde kazımayı başarabiliyorsa, o aynı zamanda kendini yıkan bir mantıkla, böyle bir otoriteyi var oluştan hareketle öznelştirmeye başlayabilir.”

Schiller doğanın insana rağmen dayattığı gücü “kör zor” nitelmesi ile ifade ediyor. İnsana özgüllüğünü veren şey doğa devletini törel devlet haline getirmesidir. Bu anlamda fizik dünyanın/doğanın zorunluluklar alanı törel dünyanın zorunluluğu içerisinde erir. Doğa devletinin tamamen ortadan kalkması söz konusu değildir yine de. Törel düzenin ortaya çıkması bir anda gerçekleşmez. Bu aşama da ona bağımsızlığını/ özerkliğini verecek başka bir dayanak/tutamak gereklidir.

Schiller’ in sanatı kaba anlamda yaşamın tikelleşme yoluyla yansıtılması anlamından farklı bir boyutta ele aldığı, başlangıçtaki usçuluğunun nedeni olarak da tek amacının güzellik ülküsünün sonsuzluğuna ulaşmak olduğu söylenebilir.

Doğa devletini törel olana dönüştürmek içinde üçüncü bir unsur/ içtepi gereklidir. Doğa alanındaki maddesel tahakkümün gevşemesi ve törel alandaki biçim içtepisinin gerilmesi adına Schiller’in bulduğu bu üçüncü içtepinin adı oyun içtepidir. Bir yanda maddesel zorunluluklar alanında sadece gücün, zorun hâkimiyetini görürken diğer tarafta başka bir deyişle törel düzende yasalardan kurulmuş, yasalara dayanan ama Kant’ın tersine Schiller’in tıpkı doğa devletinde olduğu gibi törel devleti de bir zorunluluklar alanı olarak ele almasına şahitlik ederiz. Ama Schiller Kant’ın yaptığı gibi törel-etik alanı salt sorumluluklar ve ödevler alanı olarak atfetmez.

“İnsanın isteği(iradesi) ödev ile eğilim arasında tamamıyla özgürdür, kişiliğinin bu üstün hakkına da, fiziksel bir zorunluluk uzanamaz, uzanmamalıdır da.”

Schiller kişinin içyapısında birbirine karşıt, birbiriyle çatışan/ savaşılan içtepilerin varlığından bahseder. Duyuların yasalara, törel düzene baskın çıktığı durumlar/koşullamalarda doğanın direktiflerine uymayı, onun buyurularını dikkate almayı esas alır. Schiller bu durumu yabancı olarak nitelendiriyor. Barbarlık ise doğanın

güdülemelerine karşı koymak, onu kendisine alay konusu yapar. Bu iki karşıtlık türü birinin diğerini öteleme/ hiçleştirme mantığına dayanır. Oysa insani içtepilerin bu kargaşa ortamı bu yalnızlıkları ve huzursuzlukları Schiller’i rahatsız etmektedir.

Uşun bu aşamada görevi törel yasaları fizik dünyaya getirirken doğanın çeşitliliğini, çok biçimliliğini, değişkenliğini bertaraf etmemektir. Us törel ilkelerin doğaya saygı ile yaklaşması esasında yapıcı bir yüklemidir. Diğer taraftan doğada kendi gücünü, zorunu törel dünyaya aktarmak istediğinde- etki-tepki yasasının bir gereği olarak- usun burada işlevselliği törel yasaların birliğine, bütüncüllüğüne bir zarar gelmemesidir.

Törel olana yüklediğimiz etkenlik yani doğa güçlerinin görmezlikten gelinerek yadsınması fizik zorun etik alanda yapabileceği kasırgaların şiddetini tahmin etmek istemeyişimizden kaynaklı olabilir. Schiller Antikiteden bu yana var olan madde ile formun, yaşam ile biçimin kopmaz ilişkisini birini diğerine indirgmeden aradaki gerilimi göz önünde bulundurarak ve dengenin yerini sağlamlaştırarak çözümlemek ister. Duyuların bastırılması yanlıgı önleyici, engelleyici bir güç değildir. Ya da kültürün kendisi bizim hâkimiyet alanımızı genişletmekle kalmaz bu sayede özgürlüğümüze prangalar vurur, bizi sürekli bir şeylere bağlar. Doğa devleti ya da törel devlet, fizik insanı ya da etik varlık; terazide birinin diğerinden ağır basması zamanın ruhuna aykırıdır ve bu terazinin dengesini sağlayacak esas güç kötülüğün dengesidir.

“Us ne ölçüde yükselirse yükselsin, gene ardından hep, maddeyi, hem de severek çeker; her ne ölçüde ince ve kesin olarak ayırırsa ayırsın, gene yaralamaz. Us, her ne ölçüde doğasını parçalıyorsa da güzel tanrılar çevresinde, büyüterek, ayrımlarını birbirinden uzaklaştırır, bunu da parçalayarak değil, tersine çeşitli biçimlerde karıştırarak yapar.”

İnsanoğlu ayırmayı ve tümleyen usun çekişmesi altında bir yanda tek tek şeyleri genel kavramların altında onları görünmez/hissedilmez kılmaya zorlarken kendisini, bu sefer duyular dünyasında kendini bir yabancı olarak duyumsayacaktır. Beri yandan parçanın bütünü meydana getiren yegâne unsur olduğu inancıyla “kendi işinin kurallarını da bütün işlere, hiç ayırt etmeden uydurmak ister.”

Hegel “Estetik” isimli yapıtında düşünceye karşı duygunun yerini belirlerken kendi diyalektik döngüsellığı içerisinde onu tikel, bağımsız bir unsur olarak ele almaz. Aksine ideal bütünlüğü sağlamak adına her bir örgende/parçada teker teker bulunduğunu, canlı organizmanın tamamına yayıldığını, bu bağlamda onun kuşatıcılığını ve bütünselliğini da öne çıkararak onu tavsif eder.

“Canlı organizmada, duygu, bağımsız olarak tek başına bir tikel parçaya ait değildir, ama bizzat bütün organizmanın bu ideal birliğidir. O her üyeye nüfuz eder, organizmanın her tarafında yüzlerce yerdedir, ama yine de aynı organizmada binlerce duyurga yoktur; ancak bir tane, duyan bir tek ‘ben’ vardır.”

Yunan zihniyeti, yunan düşüncesinin felsefedeki kazanımları, kendisini hiçbir zaman aşamamıştır. Bununla birlikte olduğu yerde de duramamıştır. Us kendisini hayal gücünün çeşitliliğine ve canlılığına karşı kollar, savunma mekanizmaları geliştirir. Us ve duygular arasındaki bu meydan muharebesi kültürün oluşması için temel bir

etkendir. Bu iki karşıt gücün çatışması bizi iki kavrama götürür; bunlardan ilki zorbalık diğeri ise başkaldırmadır.

Kültür, Schiller'in ifadesiyle 'güzel kültür' bu kutuplaşmayı çözebilecek güce sahiptir. Doğa adına maddenin katı görünümünü törel buyruklarla gevşetme işini, diğer taraftan doğanın ilkel güdülerine kendini kayıtsız şartsız teslim etmek yerine onu hiçe sayarak salt biçimsel/formel olanda yoğunlaşan usun hegemonyasına sınır çekerek onu mutlak olmaktan çıkararak ve canlı biçimin kendi yapısında bulunan nesnel içtepi ve biçim içtepi arasındaki geçişliliği muhafaza etme işini gerçekleştirebilecek bir potansiyele sahiptir.

Schiller onuncu mektupta, insanlığın güzele yöneldiği, güzelle bütünleşmenin ivme kazandığı zamanlarda, toplumların siyasi, ekonomik, sosyal şartlarının kötüleşmeye başladığını, bir ülkenin en müreffeh dönemlerinin hak ve özgürlüklerin en geniş tutulduğu zamanlar olduğu koşullamasını yaparak, ortaya çıkışını insandaki güzel duyurunun varlığına borçlu olan sanatın da gelişmesi, olgunlaşması ve ürünler vermesinin toplumsal inkişafın tavsadığı anlara denk düşmesinin üzerinde düşünülmesi gereken bir yanının varlığına ve düşünen insanın dikkatini bu noktaya toplamasının gerekli/elzem olduğuna dair vurgu yapıyor. Güzellik duyumu ile özgürlüğün/bağımsızlığın tarihin hiçbir döneminde birbirini koşullamadığı aşikârdır. Zevkin, sefanın, eğlencenin hükümlerini ilan ettiği zamanlarda, bir ülkenin en yüce değerlerinin yerle edildiğini, yöneten-yönetilen ilişkisinin itidalli tutumunu kaybettiğini, diplomasinin mekanizmasının aksamaya başladığını, toplumsal muvazenenin ve mukavemetin çöküşünün gözle görülür bir halet kazandığını, dünya coğrafyasının birçok yerinde rahatlıkla görebiliriz. Schiller için asıl sorun burada başlıyor belki de.

Güzellik duygusunun bu derece tehlikeli olmasına rağmen insanların kendilerindeki bu zaafa karşı koyacak güçleri eğitmeleri, manipüle etmeleri, inceltmeleri gerekmektedir. Ama bu güzele olan temayülün tamamen ortadan kalkması ve kişinin kendisini kaba, katı ve tıksız olanın güdümüne bırakması anlamına gelmemelidir. Bu aşamada yapılması gereken iş, deneyde güzel olanla us da güzel olanı birbirinden ayırmaktır. Güzelliğin us'taki biçimi, ortaya çıkışı bizi tarih boyunca yapıla gelmiş yanılığardan kurtararak "kendisini insanlığın zorunlu koşulu olarak" ifade edecektir.

On birinci mektupta insanın hep aynı kalan, değişmeyen tarafı kişilik olarak, değişen, hiçbir zaman aynı kalmayan yönü ise durum olarak belirtiliyor. Kişiliğin içerisinde ona kendi benini veren özün durumlara bağlı bir değişkenlik gösterdiği söylenemez. İnsanın varlığı özünden gelen bir imkânla kendi kendisiyle özdeştir.

" Biz, düşündüğümüz, istediğimiz ve duyduğumuz için var değiliz, var olduğumuz için de düşünüyor, istiyor, duyuyor değiliz. Biz var olduğumuz için varız; dışımızda daha başka şeyler olduğu için de duyuyor, düşünüyor ve istiyoruz. "

Schiller insanın kendi varlığı üstüne kapandığını, dış dünyaya hiçbir şekilde malzeme vermediğini, kendi özünün durumlara etki etmediğini ifade etmiş oluyor bir bakıma. Ben, bu sebeple temporal/ zamansal değildir. Oysa durum zamanı içinde saklar. Durumların değişkenliği içerisinde zaman kendine bir varlık bulur. Benliğin içinde saklı bulunan cevher ise özgürlüktür. İnsanın tamlayanları özgürlük ve zaman olan iki içtepi vardır bu aşamada. O bir

taraftan dışındaki dünyayı usa uydurmaya çalışarak ona belli bir biçim vermek ister. Bu onun sonlu varlığında sonsuzluğun törel yansıması olan özgürlük istencidir. Diğer taraftan 'içimizde zorunlu olanı gerçekleştirmek' adına usun dünyaya uydurulması için bizde mevcut olan içtepede gücünü değişimden/ zamandan alır.

"Nesne içtepi, insanın fizik varlığından ya da duyuşal doğasından gelir ve onu zamanın sınırları içine oturtmağa, madde yapmağa çalışır. Burada madde, bir değişmeden ya da zamani dolduran bir gerçekten başka bir şey değildir. Gene de bu nesne içtepi, değişmez olmasını, zamanın bir içi bulunmasını ister. Doldurulmuş zamanın bu durumuna duygu denir."

Nesne içtepi biçimleri madde ile sınırlandırılır. Sonsuz / mutlak olan sınırların içine hapsedilir. Nesne içtepinin biçim içtepi olma yolundaki bu çabası onu zorunlu durak olma noktasında duygu ile karşılaştırır.

Biçim içtepi ise nesne içtepinin aksine insanın fizik gerçekliğinden, doğa durumundan yola çıkmıyor, onun bir us varlığı oluşundan hareket ediyor. Bu aşamada onu özgürleştirmeye, doğanın sınırlı çeşitliliği içinde onu bütünlüklü daha doğru bir deyişle birlikli göstermeye çabılıyor. Biçim içtepi kendi içerisinde dönüşüme uğramaz. O salt ve bölünemez olduğu için ne ise odur, başlangıçta ne olmak istiyorsa gene o olarak kalacaktır. Biçim içtepi bu sayede zamanın yapıcı/yıkıcı etkisini kaldırarak gerçeği zorunlu ve sonsuz kılmak istiyor. Biçim içtepi koyduğu/yaptığı yasalar çerçevesinde nesnel değerlerimizi verir bize. Lukacs Estetiğin ilk cildinde bize nesnellüğün sınırlarını gösteriyor:

"Çünkü nesnelleşme olmaksızın insanoğlunun yaşamını, düşünmesini ve duymasını, uygulamalarını ve tepkilerini tasarımıyabilmek olanaksızdır. Tüm gerçek nesnelleşmelerin insanların günlük yaşamında önemli bir rol oynamasının yanı sıra, insanoğlunun yaşamına özgü temel biçimler olan çalışma ve dil, bazı açılardan önemli ölçüde nesnelleşmenin özyapısını taşır. "

Çalışma, dil vs. nesnelleşmenin yapısından taşıdıkları parçalar neticesinde kültürün unsurları olarak karşımıza çıkarlar. Schiller'e göre kültür içimizde çatışmalı içtepiler olarak yükselen nesne-biçim içteplerine karşı bu savaşı durdurucu bir üçüncü içtepi olarak karşımıza çıkan oyun içtepinin hazırlayıcısı/oluşturucusudur. İki içtepinin sınırlarını sağlamak, karmaşayı ve birinin diğerini yok etmeye yönelik utkusuna set çekmek kültürün ödevidir, yerine getirmesi zorunlu bir edimdir. Hem nesne içtepi hem de biçim içtepi insanın içindedir. Ama birinin yasaları doğa tarafından diğerinin yasaları ise us tarafından güdümlenmektedir/ zorlanmaktadır. Bu sayede biri fiziksel/doğadan gelen zorlamalar alanı diğeri ise törel/etik zorlamalar alanı olmak üzere iki farklı zorunluluk sahası ortaya çıkmaktadır.

Schiller zorunluluğu Kant'ta olduğu gibi sadece fizik gerçekliğe atfetmiyor aynı zamanda etik/törel gerçeklikte de zorlamaların/ baskının/ gerekliliğin olduğunu ifade ediyor. Peki, zorunluluğun terk-i diyar ettiği bir üçüncü alanın imkânı var mıdır? Schiller hem rastlantıların, hem de zorlamaların olmadığı, insanın ülküsel özgürlüğüne açılan kapının oyun içtepinin varlığıyla açılacağını ifade ediyor. Nesne içtepi zaman formunun içini insanların nesnelere "çarşıştıktan" sonraki etkisinin dışavurumu olan duygunun kendisiyle dolduracaktır. Bu sayede nesne içtepinin yansıması çeşitlilik ve çokluk şeklinde tezahür edecektir.

ÇİZGİSİZ HAYAT

“Biçim içtepisi de düşünce, çeşitli olanları birleştirme olduğundan, çeşitliliği düşüncede birleştirmeye doğru yönelir.” Us, bu iki içtepinin birleşme yolunu oyun içtepisinin yaratımında bulur. Oyun içtepsi insanlık ülküsünü tamamlayacaktır.

“Oyun içtepsi demek, zamanı, zaman içinde kaldırmaya, oluşu salt var oluşla, değişikliği de bir oluşla birleştirmeye çalışacaktır.”

Oyun içtepsi ne tam anlamıyla nesne içtepidir, ne de salt olarak biçim içtepsi. O, Schiller’in deyişiyle “canlı biçim”dir. Dolayısıyla oyun içtepisinin nesnesi canlı biçimin yarattığı güzelliştir. Oyundan kastedilen hem yaşamsal konjonktürden yansıyandır, hem de bu yansımanın güzel sanatların görüngüsünde açığa vurumudur.

“İnsan, sözcüğün tam anlamıyla, insan olduğu yerde oynar ve o, ancak oynadığı yerde tam insandır.”

Etken olanın edilgin olanla tümlenmesi, maddenin biçimle şekillenmesi ancak bu üçüncü içtepinin varlığıyla mümkün görünüyor. Oyun içtepisinin varlığını hesaba katmadığımız zamanlarda salt nesnellikten yola çıkılarak yapılan analizler ve yorumlar bu iki uç gerçeklik arasındaki uzaklığın bir uçurumu andıracak denli tehlikeli olduğunun ve sonsuzluğunun resmini çıkarır bize duraksamadan.

Öyleyse estetiğin işlevi nedir? Güzelliğin bağlayıcı, birleştirici gücü usun sınırlarını aşmak mı demek oluyor yoksa usun yolunu aydınlatıcı bir güç olarak mı karşımıza çıkıyor?

“Güzellik düşünme ve karar verme gücünü açığa vurur ve bu anlamda hakikatin ve ahlakiliğin temelinde bulunur; ama o bu güçlerin edimsel kullanımında hiç söz sahibi değildir, bunun bir sonucu olarak bu güçler kendi kendini belirleyici olurlar. Estetik olan, düşünce ve eylemin döl yatağıdır ama doğurduğu şey üzerinde hiçbir tahakküm uygulamaz”

Schiller, Kant’ın estetik anlayışını ideolojik bir yönelimle aklın denetleyici/ törpüleyici mekanizmalarına karşı dönüştürür. Kant’ta bir bakıma eksik kalan taraf; doğa ile özgürlükler alanı arasındaki yüzyılı aşkın çekişmenin/ çatışmanın bir çözüme kavuşmamış olmasıdır. Schiller bu soruna somut/ nesnel bir yaklaşım getirerek aradaki gerilimi estetik olanın yumuşatıcı tutumuyla sağlamak ister. Ahlaki alanı, törel yasaları estetiksel kategorilere sokup onları “imha etmesi” söz konusu değildir. Ama diğer taraftan aklın buyurucu mutlakiyetçiliğinin estetik olan üzerindeki tahakkümünü kabul etmez, bu tutumu da doğru bulmaz. Hakikatin estetik bir forma izafe edilmesi/indirgenmesi söz konusu edilemez. Ama her güzelin yapısında hakikatin ışığından pay almış, ideal/ülkusal ilkeler bulunur. Akılsal belirlenimin burgacındaki özgürlük sorunu ancak estetik olanın sağladığı imkânlarla ve önerdiği yöntemle bir sonuca bağlanabilir. Başka bir deyişle pratik aklın nesnesine giden yol estetiğin iki alan arasındaki araçsallığından geçer.

Schiller’e göre özgürlüğün asıl alanı Kant’ın öngördüğü tarzda ahlaki- törel dünyanın sınırları içerisinde değildir, özgürlük pratik aklın hezeyanlı güdümünde değil, duygusal ve ahlaki zorlamaların ortadan kalktığı oyun içtepisinin bir ürünüdür. Nesne içtepisinin bizi maddesel olarak dürtülemedi/sınırlandırması, sadece fizik alanında bizi koşullaması törel olanı/biçim içtepisini rastlantıya/olabilirliğe/olumsallığa terk ederek mutluluğumuz ile etkinliğimizin birbirini gerektirir

ay büyürken dağlar birer gölge denizlere
anılardan kalan bu uzun kıyı gidildikçe seni uzaklaştıran
aklımı çeliyor erkenden gelen sabah
akşamdan kalan öpüşlerin tadı
kar yağacak kar yağacak çocuklar sevensin diye
silinecek tüm çizgiler ve kurallar yeryüzünden...kar yağacak

akşam zarafetiyle geçecek önünden rüzgârın
daha bir derin olacak bitkilerin uykusu
ve biri çıkıp bana gelecek nedensiz
kapandığım o uzaklık ansızın bitecek
gece başlayacak silinecek tüm çizgiler ve kurallar...kar
yağacak

karşılığı yok umut etmenin mevsimlerin karşılığı bu
bulduğumuz labirent büyük bir şehrin girişi
çağ yılgın kalabalıklar bitkin herkes aşk yorgunu
zaman böyle geçecek akışkan biz göğe bakacağız
gök çizgisiz ve kurlsız...kar yağacak

durumunun olanaksızlığını kabul etmesi anlamına gelir.

Schiller bir taraftan maddesel/duyusal dünyanın sınırlarını aşmak ister ama bu savaşım bizzat maddesel olanın çemberini tamamlamak adına yapılmalıdır. Böylece madde içtepsi etkisiz hale getirilerek akılsal olana boyun eğdirilmesi sağlanmalıdır. Estetik olan akılsal olanı içinde taşımaya devam edecektir. Ama akılsal olanı yansıtırken bunu duygularının ve sezgilerinin yönlendirmesi ve yumuşatması içinde gerçekleştirecektir. Estetik olan burjuva konjonktüründe çok da merkezde bir rol oynar aslında. Estetik, güzel olana paralel geliştirilen ortak duyum/ kolektif çok seslilik ekseninde ben ile ötekini birleştiren, kişinin özgelilerinin teminatını veren bir güç pozisyonuna yükselir. Schiller’in estetik anlayışı Kant’ın yasa koyucu özel felsefesinin ve Marx’ın ekonomi- politik belirlenimciliğinin üstünde yükselir. Bir anlamda burjuva zihniyetinin benmerkezci öznelliğine karşı geliştirilen bir eleştiri mekanizmasıdır Schiller’in toplumsal alanı dönüştürebilecek olan fikirleri.

Oyun içtepsi unsurunun ortaya çıkışı da öznenin kendi kendini yok etme, nesne üzerinde bilinçsiz ve paradoksal bir hâkimiyet elde etme endişesinin ve kaygısının yarattığı yapı-sökümün sonucudur. Burjuvazinin öznesi kendisi dışındaki her şeye sahip olma içgüdüleriyle kendi varlığından şüphe eder hale gelmiştir. Her şeyin akılsal olarak mutlakiyetleştirdiği bir ortamda estetik aracılığıyla sağlanacak olan gerçek anlamda özgürlük ne dereceye kadar imkânlıdır?

“Schiller’in estetik olana ilişkin öğretisinin bulanıklığı, akılsal öznelğin tüm duyusallığın ve maddeliğin olumsuzlanması olduğu bir toplumda özgürlüğün kökenlerinin akıl sır ermezliğidir. Böyle bir yabancılaşmış toplumsal düzende, özgürlük ile zorunluluğun, özne ile nesnenin, tin ile duyunun nasıl olup da bir arada gidebileceğini söylemek teorik olarak imkânsızdır. Yine de onların bir arada gitmeleri gerektiğinin gittikçe dayatan politik sebepleri vardır.”

DOLUDİZGİN BİR ÖMRÜN SATIRLARI

Mazlum VESEK

Attilâ İlhan, TRT'deki programında, "Birazdan okuyacağım şiir, bilin bakalım kime ait?" sorusuyla konuşmasına başladı. İlhan, sorunun ardından şu şiiri okuyordu.

"Bindokuzyüz senesinin/ İki bine yerini/ Verdiğini/ Görmek istiyorum/ Ne zevkli şey olurdu seyretmek torunumu/ Van üniversitesindeki kız arkadaşlarıyla/ Kutbu Şimalide kızak kaydığını/ Vaşington'da Kapitol bahçesinde/ Ren şarabı içip/ Çinli dostu Şin- Fo'yla beraber/ Şankay'dan haber/ Beklemek! (...)"

Şiir devam ediyordu. Attilâ İlhan, şiiri bitirdiğinde başını kaldırıp sordu. "Evet, kimin bu şiir?", "İçinizden bazılarının Nâzım Hikmet, dediğini duyar gibiyim" dedi. Şiir Nâzım Hikmet'in değildi. Ama Nâzım Hikmet'in Bursa cezaevinde önemli dersler verdiği ve "yeryüzüne saldı" büyük öykü yazarı ve romancımız Orhan Kemal'e ait olduğunu söylüyordu, Attilâ İlhan.

Orhan Kemal'in 2000'e 60 yıl kala yazdığı bu şiir ve gün yüzüne çıkmamış diğer şiirleri ile günlükleri ilk kez 2002'de "Yazmak Doludizgin" adıyla Tekin Yayınları'ndan çıktı. Orhan Kemal'in vefalı oğlu Işık Öğütçü'nün bir araya getirdiği günlük ve şiirlerin ikinci baskısı bu ay Everest Yayınları'ndan çıktı.

Orhan Kemal'in edebiyata şiirle başladığı bilinen bir şey. Nâzım Hikmet'in Bursa Cezaevi'ne nakledilip Orhan Kemal'le 4 yıl kadar aynı cezaevinde kalması Orhan Kemal'in şiirden öyküye ve romana kaymasında önemli bir dönüm noktasıdır. Nâzım Hikmet'in telkinleri yazar üzerinde önemli bir etki gösterecektir. Gerçekten de Orhan Kemal, 56 yıllık yaşamında öykü, roman, senaryo ve oyun alanında önemli başarılar göstermiştir. Elimizdeki kitap ise bir yazarın olgunluk dönemine akarken yaşadığı serüveni görmek açısından önemli bir kaynak.

Kitap, günlükler, şiirler ve Orhan Kemal için yazılan şiirler olmak üzere üç bölümden oluşuyor. Günlüklerde Bursa Cezaevindeki günler, özellikle Nâzım Hikmet'le geçirilen zamanlara dair notlar buluyoruz. Yazarın tahliye olduktan sonra Adana'da geçirdiği günler, İstanbul'a geçtiği zamanlar ve Moskova- Bulgaristan gezi notları da kitapta mevcut.

Orhan Kemal gibi her zaman ekmeğe derdinde olmuş ve yaşamını kaleminden kazanmış yazarların yaşamının her dönemi önemli hayat dersleri ile doludur. Zira, bütün zorluklara rağmen Orhan Kemal, yaşama sevincini yitirmeyen bir yazardır. Bu, eserlerine de olduğu gibi yansımıştır. Günlüklerde, kitabı hazırlayan oğlu Işık Öğütçü'nün doğumunu şöyle not düşmüş:

"957 Türkiye'sinin 'pahalılığı' ile alay eder gibi, dördüncü çocuk babası olarak, yeni güne giriyorum. Hayırlısı." Bu satırları okuduğumda tuhaf bir şekilde, dedesinin Orhan Kemal'in doğumunu, Çanakkale'de topçu subayı olarak görev yapan babası Abdülkadir Kemali'ye bildirdiği telgraf geldi aklıma.

*"Ben de dehr'in sitemin
Çekmeğe geldim dehr'e"*

Günlüklerin ilerleyen sayfalarında Orhan Kemal'in vefatına yakın günlerin notlarını buluyoruz. 1 Haziran 1970'te vefat eden yazarın kitaba alınan son günlüğünün tarihi, 27 Mayıs 1970.

Şiirlere ayrılan bölümde ise Orhan Kemal'in şiir serüvenini rahatlıkla takip edebiliyoruz.

Kimi şiirleri iyi olmakla beraber, şüphesiz, Orhan Kemal'in diğer alanlarda gösterdiği başarıyı şiir alanında gösterdiğini söyleyemeyiz. Ancak bir yazarın gelişimini görmek açısından, ilk eserleri sayılan bu şiirleri okumak önemli.

Tamer SAĞIR

GÜZELLEMELELER

AT GÜZELLEME

Perişan kalınca suyuna... ordulara girmiş mi diye sordu ucube ablası. Şatolar aşağılara. Devirdik saf mıyız. Örgütsel bir duaymış İslamiyet atlara denk, ayıramıyorum nedendir. Asil bir sefaleti toprağın; borç batağından kan uzağa ama daha kan: görünmeze tekbir.

Asil at: en asil at; bir dini taşıdın yıllar var sırtında.

OĞLAN GÜZELLEME

/bu sessizlik modernizm doğursun diye/
/sığırım mı denize çölün, taşın dağın ve sığağın/
/sığağın al tenine kan/ /çok üşürsek birbirimize/
/aşk, terli şakağım, arap atım/ / binip üstüne ne kadar arapsa
o kadar mı apartmalı/

/bak temizinden yüzyıl, temizinden beş yüz/ /temizinden
arap, temizinden güzel oğlan/

/güzel oğlan ah güzel adam/
/dur orda, misal uyanma bir sabah, sabah
namazına//aşkımıza değer/

/ah güzel oğlan/

Yazarın ilk şiirleri 1939 tarihli. 1949'a kadar, araya çok fazla zaman girmeden şiir yazdığını görüyoruz. 1949'da şiirde yaşanan kesinti 1969'da yazılan "Mesajlar"a kadar sürüyor. Bu şiir ise Orhan Kemal'in yazdığı son şiir. Şiir, neredeyse yazarın yaşam felsefesinin özeti.

"Küsmek yok/ Bölünüp sinmek/Hele yitirmek umudunu en kötüsü/ Bıçaklar çekilsin/ Patlasın tabancalar/ Ard arda serilsin yerlere delikanlılar isterse/ Yitirmek yok umudu/ Sinmek hele bir kıyıya/ bölünüp küsmek (...)"

Kitabın son bölümü "Orhan Kemal için yazılan şiirler" bölümünde ise dostlarının Orhan Kemal için yazdığı şiirler yer alıyor. Işık Öğütçü, bu bölümü Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın önerisiyle hazırladığını belirtiyor. Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın "Orhan Kemal'e Ağıt" şiiri, yazarı anlatan en güzel şiirlerdendir.

"Seslendi bez dokuyan basma dokuyana/ Duydunuz mu arkadaşlar,/ Kim çıktı dışarı /Orhan Kemal. / (...) /Seslendi ulu çınarın kökü uluca ağacın köküne/ duydunuz mu kardaşlar,/ Kim girdi içeri/ Orhan Kemal"

Yine kitapta, Edip Cansever, Selim Şengil, Zekai Yiğitler, Orhon M. Arıburnu gibi dostlarının şiirlerini bulabilirsiniz.

Yazımızı Orhon M. Arıburnu'nun sözüyle bitirelim.

"Dünyamızın Orhan Kemal gibi toplumdan alacaklı olarak ölmesini bilen gerçek insan sevgisi ile dolu namuslu insanlarına ne mutlu."

Hüseyin Avni CİNOZOĞLU

ABDALIN TEZENESİ

Ömer Günday için

içi oyuk bu yüzden
dert birikir demlenir
Neşet düzen verir saza
koyun geçer ırmaktan
yadigârı al yazma
bey kızı Banı Çiçek

perdeye parmak değil
bir halecandır dokunur
abdal dertleşir maralla
hayran olur gazal ona

Âşık İhsani namlı bir er
yâd edilmez obada hem şehirde
sel gibi akan meydanlarda sazı dün
sol eliyle tüfek gibi kavradığından

çünkü savaşta
saz ile galip gelinmez
mehter çalsa
kös vurula

âşıklar cemde kanat yoldaşa
Muhlis oda atılır İbrahim misali
kar yağar zemheride Sivas'a
pusuda bekler insafsız sayyad

dost yolcudur gurbete
kardeş vasıl olur silaya
türkü acı nakarat
şenlik obaya

Kırşehir abdalı yahşi hem yiğit
incecikten kar yağar gibi
incelir gönülde derin sızı
aşka düşer, ataş dağlar

hazan vakti
gazel dökülür
abdal uçar öteye
sazı kalır dünyada

Güray ONOK

HAYAT BİLGİSİ

Hayat merhametlidir oğlum
Demek istiyorum bir gün
Göçen kuşlar geri gelir
Kırılır elleri kışın
Zemheri çarpmıha gerilir temmuzda
Ayların en güzeli dolunaydır
Günlerin en güzeli gündendi
Baban annenden çok şey öğrendi.

Volkan ODABAŞ

ORDA DALGINLIĞIN MASASINDA

Orda dalgınlığın masasında bir kadeh rakı beyaz
Her şey yarım ve bir o kadar sabırsızken çağa
sorsan elim yok uzanmıyor ağzım acıya

Üç kere saydım adını bir iki üç
Dünya geç olmak için ölmek için çok erken
varsın ya bütün bahçeleri bağışla istersen

Bir yer bul kendine dağ dibi ova düzü
gövdesi ardıç alını akasya kalbi su
Değilsen göğe komşu mavi kiracı bilsin ruhunu

Bir atlastan çıktım ben uzun bir atlastan
yoksul hanlara bağladım atımı
Yol bir iz bin hünkârım bağışla soysuz sabrımı

Orda dalgınlığın masasında bir yüz bak ve hatırla
Unutulmuş bir gece çiçeği manolya belki yasemen
sorsan acı kalır bizden dünya düşer bu son kadehten

Ecvet Emrah GÖKTAŞ

BABAM VE SEN

Ayşegül K. ANAKİN'e

babam, şapkalı bir gece işçisi
lacivert düş'ükler kurardı bana
ve ne zaman ağlamaklı gözlerle baksa memelerim
bilirdim ki
gel git bile sarsılmakta
galu beladan beri
babam beni böyle sevmekte

ben küçükken
acı bir dal sürerdi ağzıma babam
ben öldüm
o gün bugündür
tüm şapkalardan babam çıktı

sen, ne halde bulunacağı bilinmeyen
yalnızlığımın otoban koşması
kırılacak bir dal bırakacağım denizine
görünmez bir elle saymak isterdim
kaç tür kıyı tipi vardır vücudunda
ve yelkenler karanlığa fora
dudaklarım kalbini
kaç yerinden yaralayacaksa

şimdi bütün dallar yapraksız
olup biten hepsi bir ruj değişikliği

Ramis DARA

Elif Sofya'nın (1965) ilk kitabı *Ters Düşünce*, farklı tarz bir şiirin, hatta deneysel, ille de sözcük oyunları, sözcükleri, hece, harf ya da başka öbeklere ayırarak yapılmasının gerekmediğini gösteren bir şiiri gündeme getiriyor ki, şairi buna "Kaotik şiir" adını veriyor ve "dile ihtiyaç duyulmayan dünyayı hedefle"diğini anlatıyor *Mahfil* dergisindeki bir konuşmasında (1 Şubat 2008, Sayı 3).

Bu şiirsel yapıda Sofya'nın resimle uğraşır renklerle soyut anlatımlar, kompozisyonlar oluşturmalarının bir katkısı olduğu düşünülebilir elbette; ama şairi bir başka konuşmasında da konuyu müzik terimleri tonal ve atonal ilişki içinde ele alıp ikisini de reddettikten sonra "ilkel"lik ve "organik"likle açıklıyor (*Mahfil*, 9 Mayıs 2008, Sayı 17). Bazı şiirlerde her dizinin ayrı bir öge gibi konumlandırılıp öncesi ve sonrasıyla bağlantıdan kaçınılıyormuş gibi yapılması bundan demek ki.

İçinden toplumsal, hatta bireysel reçete çıkarmanın fazla mümkün olmadığı bir şiir bu.

Böyle bir şiirin yaygınlaşma şansı elbette yoktur; ama belki de eskitilmeyeceği için bir avantajdır da bu durum.

Sorunsalın zaman ve varoluş sorunuyla yüzleşme olduğunu sanıyorum. Bunu destekleyen bazı dizeler: "*Geçmişin aklını anlatırdı zaman*" (...) "*Deliklerini ördüm olmanın*" (...) "*Vaktimi aldım çekildim*" (s. 10), "*Çok parçalı zaman*" (s. 28), "*Zamanın başladığı yeri görmüştüm*" (s. 34), "*Kurtulurdum gölgesinden zamanın*" (s.52), "*Küflerin, mantarların / tortusuymuş zaman.*" (s. 56)

Kitapta bölüm aralarında, tabloların çerçeveleri işlevi üstlendiği düşünülebilir, "Fedor"lu mini öyküler yer almakta ki şairin bu adı seçme nedenini elbette bilemiyorum; ancak bana bir zamanlar çeşitli nedenlerle defalarca ve bayılarak okuduğum *Fedor Amca* adlı harika çocuk romanını çağrıştırmasıyla fazladan bir güzellik sunmuş oldu.

Elif Sofya'nın, ilk kitabından beş; benim bu minimal değerlendirmeyi yazmamdan iki yıl sonra, ikinci kitabı *Düzensiz* yayımlandı. Kitapların adlarından hareket edilirse, orada düşünce'yle, burada genel anlamıyla düzen'le hesaplaşıyor, denebilir. -Tabii ilk kitabın "ters düşmek" gibi ikinci bir anlamı da var.

Şair, Murat Yalçın'la tek çocukları, oğulları: Simurg'a adanmış bu yeni kitabını.

Mülkiyetin insanı kendisine ve çevresine yabancılaştıran gücü, gelişkin ve kaotik büyük kent ortamının doğasızlığı, yasa ve yönetmeliklerin egemenliğinde tüm canlıların (insanların yanı sıra hayvanların ve bitkilerin) varlık haklarının bulunduğu göz ardı edilmesi kurulu düzenin marifetleriyse; "normal"in aşılıp parçalanması, böylelikle insanın doğaya ve dünyaya değdiği daha insani bir hayatın kurulması da özlemdir: 34 şiirlik kitabın içerik özeti belki de böyle bir şey.

Şair şiiri üzerine Bursa'da yaptığı bir söyleşide, bilimsel gelişmelerden, buluşlardan etkilendiğini, bazı şiirlerinde bu bilgilerden yararlandığını söylemişti. Şiirlerde bunun ipuçlarını bulmak pek kolay değil. Belki tek istisna: "*Kara karınca yavruları / Birkaç aç seçerek yürümeyi öğrenirken*" (s. 60).

Ve bir şah dize: "*Ben, bende birkiş soruydum.*" (s. 62).

Künye: Elif Sofya, *Ters Düşünce*, Komşu Yayınları - Yasakmeyve, İstanbul, Aralık 2005. (62 s.) ve *Düzensiz*, Pan Yayıncılık, İstanbul, Kasım 2010, 70 s.

Seyhan ÖZDAMAR

• Belki Tristan Tzara'yı sevdiğimden, öpücüğün nereden geldiğine değil de, öpücüğe baktım hep. Kendimi sığınağa çekeli çok oldu. Belki de Charles Bukowski gibi, *kapalı bir kapıyı Cehennem'e* benzettim. Siz gene de genç olduğuma bakmayın ama çok oldu portredeki yüzümü terk edeli.

• Artık ne insana yakınım ne de pohpohlayan/pehpehleyen *dilbazlara* inancım kaldı eskisi gibi. Yüzüm mermerden düştü, bütün egolarımdan arındım. Arkadaşlarım gibi şiiri de misafir olduğu zaman ağırlıyorum. Bazen Cemal Süreya gibi şiir arandığında kaçtığım da oluyor. Etraftakilerse çok ipli, olağanüstü gizliyorlar kendilerini; *kukla ve kuklacılık* üzerine kitaplar okuyorum, bu da tahmin ettiğiniz gibi, pek de uzun sürmüyor.

• Başka yerlere kaçış devam ediyor, daha şiddetli bir biçimde. Tanrı'nın adaletsiz olduğunu da düşünüyorum. İlginçtir, böyle söylediğim anlar ise, ipleri geriliyor kuklaların. Aynalara bakıp, *Bu kenttir gidip gideceğin yer* (Kavafis) diyorum, *Optik bir yansıma...*

• Galiba gözlerimi kandırıyorum ya da gözlerim beni kandırıyor inandırmaya. Nefes aldığımda, kafamdaki kara'msar fanus büyüyor. *Yabancı'yım* (Albert Camus) kız kardeşine âşık olduğum kadına, şairin şaire, dergilerin dergilere yabancılığı gibi.

• J. Roubaud yazmamış mıydı: *Bir gövde ve gölgesi bir dünyayı paylaşıyorlardı*, diye. Bu yüzden, H. Bosch'un *turuncu'sunu* Van Gogh'un odasına tercih ettim. *Şair şaire karşıydı çünkü, ama hiç kimse şiirin şiire karşı olduğuna inandırmadı beni.*

DECCAL

Birbirine girmiş başların gözleri akıyor. *İris'i yok, yoksulluğun.* Bakır heykellere daha çok özeniyorum.

Camların buğularını silmeye çok oldu. Bulanık midem, sizin karışmış renkleriniz. İçimdeki beyaz kuğu sevgisizlikten öldü çünkü.

Şair kuruntu kurgusunun peşinde dönüp dolaşıyor. Bir bermuda şeytan üçgeni gibi içime çekmek durumunda kaldım şiiri. *Notre Dame'in Kamburu* buna çok müsait.

Okurum ve Ölümüm!

Dergilerdeki zaaf, şairlerin zayıflığını tetikliyor. Nesillerden nesillere aktarım da eğreti zaten. Son zamanlarda, yeni ve eskiyi ayırt etmeden, okuduğum dergilerin çoğunda, *eşraf dâhil*, bir *akraba iltiması...* *Bu kış şiirin*, alametler ve öngörüler... Düşmanlık ve zulüm... Söylentilere göre şiir Deccal'ı yoldaymış!

ULAK'IN OYUNU

Bu gece, bir ulak fısıldadı kulağıma: "*Bir tirşe deniz, ama bir tirşe deniz...*" Demek umudum var hâlâ.

Osman YOLUÇ

SİMETRİK KESİM

'İnsan boş bir tüfektir ama bakarsın bir gün patlar*'

bir yerden yaşlanalım birlikte, hadi.
diri süsü verilen hayatın en ücra köşesinden
ve benden çıkarak herkese karışmalıyım ama
niye beni en gerçek gerekçe gibi sürdürünüz önüme?
aynada yüzümü tersleyen bir kadın resmi.

ne çok inanmışlar bana oysa bu
eğilen bir boynun sessizliği değil mi?

bana artık bir dünyanın geçmesi gerek
bunca hep vaatle sıvanmış suratlara bakmaktan
her sabah aç karnına öksürerek
her sabah kendime ölmediğimi göstererek
sahi,
bana ölmediğimi söyleyen de kimdi?

ne çok inandırmışlar beni oysa bu
hep kendini kesen bıçağın sesi değil mi?

güneşine bakıp karanlığımı nereden bildim
ey hep bir şeylerle bölünen dünya!
bunca boşlukla nasıl dolar zaman peki?
ve nasıl da seviniyor insan çoğala çoğala
kendinden olma başka bir soluğa sığınır gibi.

ne çok inandırmışlar seni oysa bu
hazzın özünde yuvalanan acının sesi değil mi?

her oyun başladığı yerde bitiyordu anladım sanki
her beden içindeki ruhun sancularından ölme
mutlak bi yerde aynılaşan yollar gibi.
tamam, her şey bir yana da
neyle kırılırdı ölümün kalbi?

ne çok inanmışlar size oysa bu
gitmek için geldiğinizin sessizliği değil mi?

* Ergin Günçe

Yağmur GÜRSOY

AT

kim çaldı kalbini
her şey yerinde bakınca
olmayan yok

çayırlar otlar
bir sessizlikten doğma
eksilen aşklar diye düşlerdik
zamanı

hangi atı izle yolcuyum
gem dizgin kamçı
yolun sonsuzu dağın gülü

at
süzülür yeniden

Sevil AVŞAR

AKORT

Levent Saçlan'a

Ki hepsinin rengi vardı bir zaman
Vaat edilenler hep mavi, bulduklarımız ne azdı
Galata Kulesi şahit
Bizans'ta, Osmanlı'da olduğu gibi
İstanbul'da bugün de
Mavidir serçesi vurulanların rengi

Anlamak için tökezlediğim dünyayı
Destur verin gözlerimi paylaşacağım
Mavi hırsızlarını anlatabilmek için
Sırı dökülmüş yarayı
Ki o da sevilmiş, okşanmıştı bir zaman

Mecazlarda tanır her yara kardeşini
Ama herkes soyunmalı kendinden
Çocuklar çocuklarla tanışacaklar daha
Bir koku gelsin yeter ki
El yordamıyla da olabilir
Neyden yükselecek neva sesiyle ya da
Ki onlar Mesnevi'yi örtünmüştü bir zaman

Betül YEGÜL

ÇÖL

kısa
bir gündü
yarısını yaşadık
bitti

düzleştirip ölüleri
yatak yapıyorduk
dirilere

yağmıyordu
havada duruyordu
yağmur

çizgiler
çektik çizgileri
yedek sonra
çöl, dedi biri

*Alışılan her zemin elbet kayganlaşır
Ten bile olsa.*

*Her sonda içime düşer sesim
Haydi sığınaklara!*

ÂŞIK VİYOLONSEL

M. Sinan KARADENİZ

Bir viyolonsel çalıyordu merdivende. İsmi kime lazım. Sana mı? Peh! Kaç isim öğrendin de, kaç isimleri "Şöyle dursun!" deyip çalımladın. İşte onlardan biri, adının üstünden çoklarının ezip geçtiğini bilip de, çalıyor kendini, çaresizliğini, ahşap merdivenin dönemecinde.

Melek'i çalıyor onu gövdesinden, uzun göktaşları ağdırarak. Bütün ruhanileri çıldırtan bestesini, okuyor her müzikal basamak. İsmi kime lazım. İşte onlardan biri, adını hiç düşünmeden, insanları, onu beklemeyen şehri; pencerenin yarı açık camından bakmadan, kendisini çalıyor.

-Melek! Yine tutamayacak mıyım ellerini! Sisli ellerine bakıyor, göremiyor titreyen bu varlığın geleceğini, basamağa düşürülmüş ellerin okuyamıyor çizgilerini.

Ay ışıkları kar gibi içine düşüyor. Bir fannusun içinde anıları. Hem siyah hem beyaz oluyor işte o biri. "Bu halimi mantığımı almıyor." Onunla Emirgan'da yürürken beyaz, şimdi şu tahta merdivene bir korna sesiyle düşerken siyah... "Mantığımı almıyor!" derken, uzakları anlatan bir martı yaratlıyorsa viyolonsel için sesini.

Okula taşınabilir mi böylesi bir müzik, aklı almıyor. Ancak uzaklarda dayanılabilir bu sese. "Melek beni hiç görmese." "Neden böylesi bir beste üstüme çörekleniyor, sırtımı döndüğüm o günden beri: Harbiye. Saat 05.00. Karaköy'de bir aşufteni sabaha dek ağlatmıştı. Bakamam artık, güçlü bir müziğin çökerttiği adamım ben, güçlü ayrılığın; ürkek yüreğimde bir güvercin titriyor." Kim dinler böylesi bir viyolonsel için ayrılık bestesini.

Sol yanda ahşap bir kapı, bu eski konak, ne kadar alışık bir böylesi iç seslere. Nice gün sellerinde, ne çok kaybolan ışıklar olmuş; sessiz ışıklar. İsmi kime lazım. Size ne! Neden ağlamıyorum, boğamıyorum şu sesi. Kulaklarım dinlese sorun değil, hayatın ruhuma sapan bestesi." Kalkamıyor işte gürleyen viyolonsel. Kalksa atlayacak anıların çıkırtkan müziğinden.

"Kalkmalıyım, bütünlemeleri kaçırmamalıyım." Annesi telefonda ayırmıştı kendine sağır bu müziği. "Oğlum nen var! Yarın atlayıp geleyim yavrum. Canın neye sıkılıyor. Harçlık göndersin amcan hı!" Kendini boğazlayan gür müziğin arasından şöyle demişti: "Artık gerekmez ana! Öyle değil ana! Bütünlemeler bitince gelirim anam... Tamam, tamam..."

Yine çalıyordu Melek, basamakların acı bestesini. Uzakıca notalar, trabzandan sarkıyordu bezik kolu. Kaldıramıyordu kendini, dünyayı soyunmuş çıplak gövdesini. "Yoksa bir görse mi halimi. Kirli gemiler, porsuk saçlı gemiler kirletiyorken eski bir dolunayı. Yüzüme her saniye kırılan o ay... Acaba fark edip, parçalanmışlığımı birleştirebilir mi? Mantığımı almıyor; bir güzel bakıp, bir de çok çirkin bakan yaşamın bestesini."

Bir rüzgâr gibi, "Oğlum saat sekiz buçuk, kalksana! Pansiyonda kimse kalmadı lan!" diyerek çarpıtı tahta kapıyı Sırık Hasan! İşte o biri, basamakların hep çaladuran viyolonseli, attı kendini, üç-beş dakikada giyinip beklentisiz şehrin bir halk otobüsüne. Bastıramıyordu, Melek'in gövdesini yaralayıp duran müziğini.

On beş dakika gecikmişti âşık viyolonsel bütünleme sınavına. Hiçbir yüze bakmadan oturmuştu amfinin en ön sırasına. Okuyamıyordu hiç bir soruyu. "Amok koşusu" sözünü seçti bir ara. Anlatmaya başladı, ne yazdığının ayırımına pek varmadan. Uzun uzun karaladı çirkin harflerle; bir amok gibi yazdı durdu. Bütün soruları kapsayan bir koşuyla yazıyordu içsel serüvenini:

"Sizin için çalıyorum ben, bir amok gibi çılgınca. Bir viyolonsel bas seslerinden, bir meleğin bembeyaz göbeğinden, onu, ellerimi kanatırcasına gürletiyorum kulaklarınıza; onları ve kendimi sağır etmek için.

Kim umursar bu müziği kendine saldıran dek, kim dinler bir delinin argo söylemini? Çalınıyorum her basamağında böylesi bir bestenin. Bir meleğin beyaz teninde, bir amoğun cinnet çellosuyla saldırıyorum üzerinize..." Yazdı durdu, titreyen parmaklarıyla işte o biri.

Erken bitirip kampusun avlusunda çalmaya durdu âşık viyolonsel. Atkısını ağzına çekip, soğuk bir sonbahar gününde titreyerek, bir banka bırakmıştı kendini. Melek'in yeni âşığı da giriyordu, bu deli eden müziğin içine. Yan sınıftandı. Zengin bir aile çocuğuydu; arabasından belli. İçsel müziği dolduruyordu bekleyen saatleri. Taşması an meselesiydi hani.

Sevinçli bir grup çıktı kapıdan. Mutlu sesler viyolonsel müziğine uymuyordu. Melek'e baktı bas seslerle. Coşkulu sesler taşıyordu teninden. Melek, koluna girdi âşığının. Yol boyu ilerliyorlardı. Mor beresi ve atkısı arasında ışıldıyordu yine. Işıldıyordu içine yağın ay; bir tutulmadan sızarak, onu terk eden melekler yerine.

- Sen babanın kim olduğunu bilmiyor musun yani? Yani babandan hiç bahsetmedi mi annen?

"Etmedi." diyebilmişti basamakların viyolonseli. Saklansa neyi saklamış olurdu ki? Kendi hayatını mı? Kendi babasızlığını mı? İsminin üstünde hep var olan sis perdesini mi? Hep sıcak kanlar akıtan yarasının, saklayamazdı rengini.

Cello başlamıştı yine. O hiç susmamıştı ki Melek'e değin ve hiç böylesi bir ikinci düşüş olmamıştı. Beyoğlu'nun, sahiplerince terk edilmiş taştan apartmanları gibiydi hep. Üstünde kirli çamaşırlar asılan, ilenç yankıları duvarlardan okunan bir apartman.

Yaklaşıyorlardı. Bankta oturuşu rüzgârlanmıştı yaklaşan grubun yüzlerinde. İfadeler soğumuştur birden. Viyolonsel müziği hareketlenmişti. Onlar duymuyordu üçüncü şahsın müziğini. Önünden geçtiler, kimi göz ucuyla süzmüştü onu. Melek kafasını büküştü geçerken.

Müzik öyle çalıyordu ki, bir amoktu çalan evet, durdurulamaz bir amok.

-Hey! Oktay'ım ben! Oktaaaaaay! Seviyorum kimse sevmese de. Oktaaaaaay! derken gözleri çılgına dönmüştü. Ve koşmaya başlamıştı üzerlerine.

-Oktayım beeeen!

Melek'in âşığı bir yumruk savurdu Oktay'a. Babası şimdi dudaklarından sızıyordu Oktay'ın . Yerde kaldı bir süre. Nota kâğıtları beyninde uçuşuyordu. İnsanların konuşmalarına, sağır adamlar gibi bakıyordu. Uzaklaştı gergin yüzler. Viyolonsel toparlandı. Döndü kendi müziğine.

"Oktay'ım ben." dedi içine kulak kesilerek. Kampusun dışına attı kendini. Her basamakta uzun uzun inleyerek, yineliyordu kendi yalnızlığını, özgün bestesini.

Kime lazım olurdu ki adı? Biriydi işte. Kim kulak kesilir bir âşığa? Ya da çok zekileri, kaç kişi sayardı şu şehirde? Kendi kendine söylenen delileri kaç adam dinlerdi. Normal değildi, artık olamazdı böylelikle. İsmi de silemezdi. Zaten kaç kişi akılda tutardı âşık viyolonsel adını.

Her adımda kırılıyordu ay, kuş tüyleri gibi savruluyordu içine. Kesildikçe her an, müzik bas seslerle hiddetleniyordu, kızılıyordu.

Kapıyı açıp eve girdiğinde, merdivenin dönemecinde çıkardı üstünü atletine varana dek. Gövdesindekileri çıkarıp soluklanıyordu sabahki yerinde. Sırık Hasan:

- Lan odanda soyunsana! Manyadın mı?" derken, viyolonsel, yarı açık pencerenin soğuk camlarına karşı uzun boylu müziğini çalıyordu. Kimse duymuyordu bu viyolonseli, kimse ona hak vermiyordu. Kırılıyordu her an. Üstüne kar gibi ay parçacıkları yağıyordu. Issızlık içinde, bas seslerle...

İYİ SAATTE

1.

Nedir beklediğim acıya uğramaktan başka
burada aylak otları gibi iyi saatte
giysim usulca bezeyecektir beni
yüzyıllık sahibini -bir an için soluksuz
yıkılan omuzları -aynı uğraşla
geçip gittim dünyadan
bilmeyecek hiç kimse
nasıl göründüğümü güneşe
nasıl gittim yoluma -adımlarım sık mıydı

Bakınır sedeften bir düğme
onu tutkuyla ilikleyen kadına
boş düğmelere -az önce
hıçkıran ay ışığıydı O
yükülüğün derininde

Nasıl unuttur insan
eski giysilerini
yağmurun sıyrıldığı
ve tenin şenlendiği
paltosunu, kar altında, bir gece
koruyan
yapışkan küllerinden rüzgârın

Ah canlarını okuduğumuz
tuhaf giysileri aşkların
odalara saçılmış üzgün
çıplaklığımızın perdesi
ayaklar altında şimdi
baş taçları, kolyeler
göz ağrısı
karanlık isteklerin

2.

Her zaman acının önünde
tek ayak üstünde. Bekliyor insan
geç kalan sözcükleri.
Her şeyin susmasını çelimsiz
bir iskemle gibi

Ölünün giysisini taşıyan

KOMŞU

Cenaze evine topluca girdi ahali
Benim kurşun asker eksik kalbim
Işıkları kimin yaktığını bilmeyen gece
Senin balerin duruşuna kader diyen benzer

AYLAK SES

izledim
ince bir tül ardı zamanı

avucumda ışıltısı
giden her gün tanesinin
bende gizli armağanı

nasılsa
takılmış kirpiğime kaçarken
serseri bir ay
şaşkınlığına dolanık

işte bu yeter bana

ayak sesleriyle
yüreğimi çiğneyen şehir
kıvırtan kalçalarıyla
bitirim köşe başlarına sokulan
şen kahkahalara aldanık
taze basılmış
sahte paraydı aslında

arka balkona sırnaşan
tüm sarmaşıklığımla
seni dağ tepelerinden güneşe savurarak
-belki de öptüm?

bakın işte ölüme varmadan
tam buradan ayırmanın
bir yolu olmalı
genzi toz kaplı dar patikanın
uçurumlanarak denize kaydığı

bir kadehin girdabında
uçuşurken kör kelebekler
-aslında
uçtuğunu sanan
yorgun bir kanatlıyım ben-

ormanın sınırsız yeşiline
dedim
kükreyen yalnızlığına al beni
sana geldim yakut derinlik
diz çöken bakırlığımla
hazırım
ölümsüz birleşmenin
kösnül ayinliğine

tuhaf bir nöronumun
kışkırtan sorusuydu aslında

kimbilir
şu anda nasıl düzeltmektedir
sonsuz dek başucumda bekleyecek
sabırlı bir taşı
bilmeden mermer ustası

uzaklan
akşam notalarına sığınan şehir
uzaklan

yine kendime saklı kalandım.

NERDEDİR

Anemon'a

*nerde dilin nerde tenin gözlerin
nerdedir deme*

Veysi Erdoğan

Boynun bir çocuk ne güzel çok yaprak su içer gibi
Nerdedir senin öğlen vakitlerin bu tırnakların kadar

Şuramda gidişin odadır boşluğun lale kokusuymuş
Nerdedir mor mevsimler kediler neredir diri sularında

Yeryüzü indim dağ rüyasına dönünce iki vakit ver
Nerdedir kuyular şimdi senin sessiz açan uykuların

Kendimi göç bildiğimden beridir göğüm yanardı
Nerdedir can evim Allahın mor dualarına tutunmuş

Parmaklarımda senin yüzünün kıyısı duruyor deme
Nerdedir peygamber çiçekleri bu beyazlarım nerde

Diyarbakır-Gaziantep, Mart 2010

BİR ÇIĞLIĞIN EKSİKLİĞİ

Çığlığım olsa neye yararkı
kediler mi korur beni bu kaostan
kovalanan kirlı derileri mi kaçırır beni
bu vahşetten? Giysilerime de mermiler
akacak mı
kedi hâlâ çöp kenarında artıklarımı yerken
Masum müziklerime de o marşlar eklenecek mi
çığlığım olsa

çığlığım olsa benim eski nehirlerim akar
mezarlara gömülü halkım dirilir
köyümde eskittiğim dam uykularım yaşar
kedilerim özgür kaçar.

Çığlığım yerinde olsa tuz ateşinde
dere kenarındaki deriler mi yanar
Anneme doğrultulan silah olur muydu
mermileri halkımın giysilerine
akan? Kaçamak bakar mıydı bakışları
kedilerimin?

Çığlığım olsa
yarasalı evden sonra
boğaz düğümlemim olmazdı
bisikletim olurdu
yüzmeyle bilirdim

çığlığım olsa kedilerim olurdu.

YAMA DEVRİMİ

küçüçük mememizde mayalanıyor
günlerin meymenetsiz gururu
ağacı anlatıyorsunuz sürükleyerek sesleri
gölgenin biçimini tarif ediyorsunuz içlenerek
duvarlarınızda ödüllü milenyum öyküleri
köpük ve av

I
yaprağın damarından çekiliyor ışık
alaycı bilgeliğiyle

II
güdüleme odalarına yuvalanmış
varlığı taşıyan yalvaçlar
kırmızı mızraklar saplanmış takvimlere

II
düğmelerini çözüyor kent fırtınaları
aceleci kapılar talan ve nasip sınımsız
birbirine sarılıyor farklı sancılar
karınlarını doyuruyor teamül çocukları
aynı geçmişin sayfalarını çevirmiş
günahları sırtlayan tütsülü boyutlar

I
ılık bir yazı dokuyor
ölüler evinin derinliklerinde
yok sayılmış safran sarılı özgürlük
mavi bir imbiğin sevinciyle

ah eteklerinizde hevesli bir akşamüzeri
ilkelerini okşayan duygusal bir olgunluk
ay çıkıyor kağıtların arasından
hüzünleniyor öksüz bir belleğe
soğuyorsunuz alabildiğine

ADI NİGÂR

kimdi gördüğüm o kız? zemheri gibi geçti
adı nigâr diyorlar kadıköy'de yaşarmış
ben bile anlamadım nereden nasıl geldi
adı nigâr / elleri gözleri birbirine karışmış

sanırsınız bulanık kızıl bir sıcak kadeh
kendini bin yıllık şarap tadında saklamış
alkol yanığı camdan düştü sokuldu ciğerime
bir gülse eyvah ölüm kesin
hele bilenmiş gözleri var ya ayaz gibi keskin

ben bile anlamadım ne ara çekti gitti
adı nigâr / heyecanı yanlış yollara sapmış
sanki beraber doğduk tanışmadan öldük
kadıköy'de yaşarmış akli yüreğine karışmış

İstanbul, 6 Ocak 2010

Gültekin Emre

Ankara'nın merkezinde sabahları iş bekleyenlerin toplandığı, *Güven Park*. Memurların öğlen tatilinde buluştukları, dinlendikleri, simitçisi, ayakkabı boyacısı bol bir parktır burası. Başkent'in ortasında nasıl olmuş da yeşil kalmış bu geniş alan, anlaması zor. Tamer Gülbek'in yeni şiirlerinin yer aldığı Güven Park, bana yirmi beş yılımın geçtiği, binlerce kez içinden geçtiğim bu parkı anımsattı. Şiirler bu parka övgü değil ama çağrışımlarla nasıl bir ortamın içinde bulunduğunuzu kavriyorsunuz.

Çalkantı'lı günlerin şiirleri mi bunlar? Çalkantısız günümüz var mı diye sormak daha doğru aslında. "korkunun mayhoşluğu" belki de. "tatilin kumrallığı" ise parka özgü, banklarda oturanların yüzlerinden okuduklarımızdır, okuyabilirsek onu da: "masum desek değil afacan desek değil". Oysa başka bir şey var o ortamda şiirlere de yansıyan: "tuhaf rüzgârlı alametlerde / bir nirengi noktası olan." Belki de daha başka bir şey vardır bu özgün dilin bize anlatmaya çalıştığı: "ruh sığınağı burası" mıdır? "Akşamları birer bira" içilir, "sabahları deniz narası" sırasını bekler. "kekik kokan bir güzelliğe" açılır mı dünya her zaman? Oysa, biliyoruz ki "gece kara bir ekmeğe gibi somut"tur, hiç değişmeden durur içimizde dışımızda. Soluğumuzu sorarsanız bu kapkara gerçeği "kesen bir bıçak"tır olanakları elverdiğince. İster asker olsun ister sivil "eski bir 45'lik cızırdar gibi adımları" Savruk yazıların ortasındadır hayat okuyabilenlere, algılayabilenlere cömertçe sunulan. O yüzden "bağrımız delikli atlet"tir, bundan "titanik yapıyoruz kendimize". Hâlâ öyle mi bilmiyorum ama teyzelerimiz "omurgası kırık bir"er "hayaldi", aklımızı ne kadar temizlersek temizleyelim bu böyleydi bir zamanlar ve "böyle yordurdu fitil imgesi / ellerimizde ve sözlerimizde gezinen". Dilimiz bir başkadır fark ettiğimiz gibi *Güven Park*'ta iş, aş ve sevgili beklerken; öldürürken o bol zamanımızı bir servi gibi dikilirken ya da bir taş ocağı gibi içi oyulmuş oturup kalırken. "dünyaya sığmayan yeşil mavi bir" yazıydı bu imgesi farklı, sözcükleri farklı, dünyası ise daha da farklı şiirlerin bizi alıp götürdüğü yer. "okyanus gibi çekik gözlü"dür "başka bir gerçek" ortadayken, çünkü benliğimize damga vuran şiirlerdir bunlar, benzersizliği de burada zaten "eşlemeli deniz, abaküs yüzler" ortadayken. Öyle ki, "deniz köpükleri merhem oluyor zeplin hissine", böyle olunca da "umutsa umut"tur önümüzde duran, "ama gidilmeden önce sorulacak sorular var", yanıtı beklemeye gerek yok ama "sesler bu kadar تنها olmasa", ne olur sanki!

Reddiye ise tümüyle yok etme, edilme, karşı duruş sergileme yeri midir acaba? İşte bunda kuşkuluyum her reddedişin bir kabul edilmişlik içerdiği ortadayken. Saçlar çözülür de umutlar çözülmez mi? "iktidarsızlığı hicveden ülkenin", vay haline! Kalemleri geleceğe "aşlamak" dururken, sınırınızı bilmek zorundasınız "yazar gibi yazarak reddiyenizi" Her reddediş -neyi, kimi?- içinde neler barındırır, bunu kim bilebilir ki? "şehrin terleyen yollarına" çıkmadan bu nasıl anlaşılır? Sonra "kafkaly bir şatoda"nda ülkenin en can alıcı konumu görülebilir labirentlere sığına sığına gerçeği arayacağım diye yön duygusunu tümüyle yitip giderken. "tren hafızası" ne kadar işe yarar bilmiyorum ama "o eski notları" birlikte yürüdüğümüz ortada. "tırpan şokları" yaşatır her zaman ilişkiler ve ülkelerin iç işleri, toplumsal olayları. İşte yeni bir sese, söze, imgeye, şiire örnek olabilecek bayrak üç dize: "bir kül şarkısı söylüyor kadın / kazarak tülbenkten bir tüneli / eski bir kitabın cılız trenleri için." Eskiye yadsırken yerine konan

MİOU MİOU

Bu şiiri kitaptaki okuruma yazıyorum. Ruhunu hiç görmediğim renklerini, rüzgârın notalarına benzettiğim ve umutlarımla birlikte dileğim, tükenmiş olsun tüm işaretlerim. Yoksa aldatırım bir kez daha, iyi niyetli ve faydalı olmak adına – camın doğasını bozan tel gibi, ayın şımarttığı kadınların, fazladan bükümlü parmaklarında, sesimi paramparça ettiğim.

çünkü müzik gibi gerilim de gitti
geldiği gibi düşüncesizce gitti
yaz gibi sosyalizm gibi
nehirler dışıydı canım
denizler erkekti

yeni şeylerin de görülmesi gerekmez mi? "başka keşiflere bakıyorum sesli bir vazoyla / uzaktaki hafızasına bakıyorum ölümler / çocukluğumda kaç kez serin kafka çarşafı." Çünkü, "hepimizi tuzla buz dert ediniyorduk" ne kadar gırgır geçsek de geçmişimizle, geleceğimizle. Aradığımız ise "çakılda ağarmış güller"di, bulamadığımız ise "çapraz yağmur dakikaları"ydı ve biz dalıp çıkıyorduk durmadan "rüzgârsız şiir çölüne." Yaşananlar "zehir kopuşlar"dı, dünya "melankolik bir tehdit renginde"yken. Bir yerlerde ise, diyelim "uzaklarda kandırılan çocukları işgalin", "rıhtımda büyüyen pazılarıyla" dertlerini anlatma derdindeydiler. Olmuyordu "birden egemenlik farkı silik lirik / ister diller dönmesin ister / satırlar tutmasın". Geride ne kalabilir ki bir şehirden "kül yağın avlusu bir tazeliğin" den başka? "Komünistler Moskova'ya" bağırsız çağırışı da bir reddiyeydi bir zamanlar. Kin, kusula kusula "taşlar Moskova'ya" varmadı ama "huzursuz güven ortamı" bir türlü kendine gelemedi yüzlerini hiç görmediğimiz "homurdanan buzlu günlükler" yüzünden. Bir de bakıyoruz "sözcükler inşa ederler artıklarını hayalin." Öyleydi gerçekten de "cadı rahmine düşen cehalet" "kanlı kahkahalara" gebe bir gelecekte.

Ertesi'nde ise "geçmiş battı beyni"imize. Korkular sözcüklerin kanına işledi, bu dayanılmaz sözcükler ise "hikâyeler"ın evine girdi. "zihni"imizde "özgürlük hâlâ / göğsü"ümüzde "bir kara diken", yani "ve bir yolculuğun zamana açtığı koridor" "büyük harf özlemi" çeken küçük harflerle başlayan şiirler bunlar. Yanan şairler görmüş bu harfler, bu sözcükler. Ve onlar "canımı"zi ateşimize "meze" edip gittiler, Sivas ise hâlâ duruyor olduğu yerde.

Bu nasıl bir dildir hicvin ve farklı şiirin sınırlarını aşır da geliyor? Bu nasıl şiirdir diline diller katıp da bulunmaz elmas imgeler servis ediyor?

Serap Aslı ARAKLI

ESPAS

bir ömürlük sever sevmesine insan
gözleri replik kalbi kelimeler durdurur
önce harf sonra cümle boşluğudur hayat
sahi hayat mı dedim! hayat her şeyi görür de
her şeyi bilmez--şu da zaman işte, korkunç espas!
ki her kız zamanlı zamansız
annelerin hayata büyüttüğü ağırdır!

uzaklara bak ve anla, uzaklar ki ân ve zaman!
en son ne zaman öptürdün kendini annene
“hatırla sevgili” bankında günler ve anılar sıcak mı hâlâ--
ah, “öyle bir geçer zaman ki” bir liman değilse nedir ki
bak, liman ve bank imgesi olsa da
artık parkasını giymek istemiyor baban

aralara rağmen ömürlük sever sevmesine her insan
kaldır bak bir harfin kabuğunu ya da örtüsünü kelimenin
orda her şey tenin mıknaatısı gibi yaşamakta
merhamet gamzesi aralar ki bazen kan!

Gebze, 24 Kasım 2010

Sevâl GÜNBAL

KUŞKU KALESİ

Gün, iki evin uykusunu aşırır

Tırpanla savurur harmanı
Dik durur, söz bilir
Onun toprağı sırlayan elleri
Onun dizlerinde
Çınaraltı gölge
Bağdaş kurar oturur

Çalı çırpıyla yakılan ocak
Sıcak su, yer yatağı
Çatımıza düşen yağmur
O serin tıptırtı
Elleri iri kadınların
Yabanaralarına inanması
Ve ikinci ocakları gözleri seğirten
Şu güz harmanı,
Tanısın diye vadileri
Özünü toprağa indiren
Kandil, sönmedi.

Büşra KURTAR

OZAN

asgari ücret alıyorum seni sevmekten
kara kollardan topluyorlar beni kara kucaklardan.
apartmanların merdiven boşluklarıyla
içimdeki boşluk arasında sirkülasyon yapacağımvirtüözü.
ağzımın mağaralarına sürreel resimler çiziyorum
çok frontal duruyorsun sevgilim
yatağımızı denetleyecek trafik polisleri.
bir hırsız gibi girdim kendi alkol komama parmak ucumda.
ben sevgilim göçmesin diye evinin bahçesine marul
ekiyorum
maydanoz ekiyorum. toprak çok tutucu bir adamdır.

merak ediyorum neden hiçuykusu kaçan bir kuşa
rastlamadım.
sevgilimle kuşlar arasındaki dar açığı hesaplayamıyorum bu
nedenle
hayatta kalıyorum, hayatta bırakıyorlar beni allah.
içimdeki adamlardan ateş istiyorum çimdeki adamlardan.
sahafların tezgâhlarındaki ufak kadınları kurtarıyorum mario.
sokak kuşları diye bir tamlama yoktur. sokak kuşlarını biz
tamlayalım.

Didem PEKER

BALIK AĞACI

Adak ağacı denizden tepenin,
Oyuklarına nefes olur solungaçlar
Ölmüş midyeler deniz kokmaya devam eder
Ne kadar ki sarılmışlar yosunlara
O kadar çok sofraya şenlik olur
Biz onları tek tek bağladık dallarına
Uzaklara üfledik balık pullarını, parlamadı
Sağırdı adak ağacı, ıslaktı
Süslerken kendini asanların eteklerinde çiçek açar da,
Gülerken güneşe benzeyen çocukların sesi, bulutlarda
Kalemle tuzuna kazıdım köşesinin
Mürekkebi balıktandır, duyarsa!
Seslendim birkaç dalgayla
Sığmayan balıkları bir bir attım sonra
Bulut sakallı bu hayali paketleyip
Süpürgeli cadının geri almasını bekledim.

Yayın Yönetmeni	: Ramis Dara (Mollagürani Mah. Teker Sok. No: 8, Osmangazi-BURSA. Gönderilerin bu adrese değil, aşağıdaki PK adresine yapılması önemle rica olunur.)	Katkı Payı	: 25 TL.
Yayın Danışmanları	: İhsan Üren, Gültekin Emre, Serdar Ünver, Yalçın Oğuz.	Posta Çeki	: Ramis Dara adına açılmış 6025702 numaralı hesap.
Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü	: Tülay Elal Muş (Barış Mah. Adalet Sok. Adaletkent Sitesi H Bl. D: 3 Nilüfer – BURSA)	Banka hesabı	: Ramis Dara adına Finansbank Fomara Şubesindeki 21329696 numaralı hesap.
Yazışma Adresi	: Ramis Dara PK 68 16361 Ulucami – BURSA	Baskı	: Akın Erim Matb. Hocalızâde Cad. 7/27 Setbaşı – BURSA
Yayın Türü	: Yaygın süreli yayım. ISSN 1305 – 7685		
E- Posta	: akatalpa@hotmail.com		

Ocak 2000’de Bursa’da Ramis Dara, Melih Elal, Serdar Ünver, Ali Özçelebi ve arkadaşları tarafından kurulan şiir ve eleştiri ağırlıklı aylık edebiyat dergisi Akatalpa (www.akatalpa.com), şair ve yazarlarının başışladıkları telifler, İhsan Üren’in ve başka bazı şiir dostlarının sürekli katkısıyla yayımlanmaktadır.

